

România în Uniunea Europeană. Potențialul de convergență

O schiță a ieșirii din periferie

*Prof. univ. dr. **Marin Dinu***
Secretar general AGER

*Lect. univ. dr. **Cristian Socol***
Secretar general adjunct AGER

România în Uniunea Europeană. Potențialul de convergență

O schiță a ieșirii din periferie

Despre intenții și metodă

Atenționăm cititorii acestei lucrări asupra unui aspect important. Studiul de față analizează economia românească nu numai prin prisma rapoartelor de modernizare, ci și dincolo de acestea; acolo unde găsim, de fapt, convergența reală, adică esența integrării. Regăsim în lucrare analiza economiei românești prin prisma condiționalităților impuse de aderarea la UE.

Demersul nostru privind analiza economiei românești în anul premergător aderării la Uniunea Europeană se vrea cât mai cuprinzător. Am avut ambiția să validăm ideea conform căreia aderarea României la Uniunea Europeană este un proces politic în mare arte.

Nu ne-am propus să începem analiza – așa cum ne-am obișnuit – cu stadiul actual, deficiențele și progresele înregistrate, formularea unor recomandări de atingere rapidă a obiectivelor etc. Pentru început, ne propunem să analizăm – folosind metoda mersului înapoi (*backward induction*) – cauzele structurale ale stării complicate în care se află economia românească, cu un semestru (de dorit!) înainte integrării în modelul european. Tocmai de aceea, vom începe prin a analiza parcursul economiei românești în perioada de început a tranziției, atunci când s-au ales – sau nu – opțiunile privind calea pe care transformarea de sistem

trebuia să o urmeze. Vom continua studiul cu modul în care România respectă condiționalitățile de aderare (și, mai apoi, de integrare) în Uniunea Europeană.

Pe tot parcursul lucrării vom analiza comparativ performanțele României în raport cu două sisteme de referință: țintele stabilite de Uniunea Europeană, pe de o parte, și performanțele a două clustere de țări asemănătoare din punct de vedere structural cu economia românească – grupul țărilor foste comuniste (Bulgaria, Cehia, Polonia, Ungaria) și grupul țărilor din modelul sudic european (Grecia, Italia, Portugalia, Spania) – pe de altă parte.

În 2006, putem afirma, cu regret, că *avem o economie care continuă să se afle într-o buclă a subdezvoltării, pentru că este inadecvat structurată, slab competitivă și cu un potențial redus de convergență.*

Există câteva greșeli strategice recurente care ne-au adus aici. Altfel, există și erori care nu s-au repetat, dar care au avut efecte dezastruoase. Lipsa unei strategii de dezvoltare, inconsecvența privind calea de urmat, folosirea unui aranjament instituțional inadecvat (greșeala formei fără fond) le considerăm erori recurente. Suprapunerea acestor erori de management macroeconomic peste o economie primitiv structurată (vezi ponderea ridicată a autoconsumului și a economiei înlocuitoare), o pondere a principalelor sectoare și a populației ocupate în acestea, necompetitive (vezi, de exemplu, ponderea agriculturii în PIB de 14% în 2006 cu o pondere a populației ocupate în total de 40%) oferă tabloul precar de astăzi.

Politici publice incoerente, decizii guvernamentale nefundamentate, lipsa calității dezbaterilor publice a problemelor esențiale, complacerea în mediocritate a majorității intelectualilor (victime ale ignoranței din mass-media) întregesc un peisaj

neperformant. Care sunt modalitățile de ieșire din acest moment în care un ochi râde, altul plânge privind aderarea României la UE? Am încercat să răspundem în lucrare.

Încă din 1990, în ritmurile și profunzimea schimbării, România a căpătat o dependență de Rapoartele realizate de organisme internaționale (Comisia Europeană, Fondul Monetar Internațional, Banca Mondială, Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare din Europa etc.). Cu sufletul la gură, de fiecare dată autoritățile române așteaptă să vadă care sunt aprecierile (evident, că mai ales laudele!) și ce lecții au de învățat sau ce teme au de făcut pentru viitorul raport. Am ajuns în situația deosebită de a ne simți neglijați fără monitorizare, supraveghere, recomandare. Acesta, în definitiv, nu ar fi un lucru rău dacă nu ar fi excesiv. Lucru bun este că România nu este totuși o țară fără reacție proprie. Se poate afirma că am intrat mai repede decât alții, bunăoară, în logica europeană a reformării economiei. În domeniile corespunzătoare acquis-ului comunitar, am fost ancorați și am făcut progrese. Acolo unde Uniunea Europeană nu are competență exclusivă (sau măcar partajată), am orbecăit însă. Astfel, căutăm încă soluții pentru a realiza o strategie în domeniul social. Nu reușim să concepem strategii coerente privind politica agricolă, industrială, de dezvoltare a întreprinderilor mici și mijlocii, serviciilor etc.

Trebuie să acceptăm adevărul că simpla concentrare a noastră pe respectarea standardelor Uniunii Europene nu garantează modernizarea economiei românești. Este nevoie de implicare directă, inclusiv prin proiecții pe termen lung a culoarelor de pertinență a evoluțiilor, în domeniile esențiale ale economiei. Portretul economiei românești de mâine nu este unul doar sugerat de tușele economiei europene; el este un portret reprezentat de ceea ce suntem în măsură să trasăm prin forțele proprii, compatibil cu modelul și adăugat ca model. Ceea ce va fi economia României integrate se regăsește esențial în ceea ce ne

propunem să putem fi în contextul european. A lăsa ca lucrurile să se aranjeze doar prin forța de atracție a modelului, fără să așezăm lucrurile în așa fel încât viteza de apropiere de model să poată fi stăpânită cu resurse interne, înseamnă atât o abandonare în mentalitatea pasagerului clandestin, cât și un eșec în privința prezervării identității.

Pentru a deveni cu adevărat ceea ce trebuie să fie integrarea noastră în construcția europeană, este nevoie de internalizarea acestui proces ca singura alternativă de regăsire a României în modernitate.

La începutul tranziției... greșeli de strategie

Este din ce în ce mai clar că decalajul de dezvoltare al economiei românești față de celelalte țări foste comuniste și țări dezvoltate din UE se datorează, în mare măsură, unor greșeli strategice. Fără pretenția de exhaustivitate, vom enumera câteva dintre ele.

Prima greșeală strategică – lipsa unei strategii de dezvoltare acceptată și respectată într-un orizont de timp cerut de logica schimbării de sistem. Era necesară etapa în care trebuia să ne stabilim un culoar pertinent pentru drumul pe care aveam să-l parcurgem în perioada de tranziție. Nu am avut o strategie coerentă, cuprinzătoare privind schimbarea. Încă de la începutul tranziției spre un alt sistem economic, economia românească a suferit din lipsa unei strategii coerente de dezvoltare.

În toată perioada scursă din '89 până în prezent, „opțiunea” pentru modelul neoliberal, propus de teoreticienii terapiei de șoc, ne-a costat foarte mult. Nu s-a ținut cont de faptul că datele de plecare în tranziție erau diferite de cele presupuse de modelul teoretic. În România erau aproape absenți factorii raționali ai schimbării în interiorul regimului comunist. Acest lucru explică de ce au apărut tensiuni violente și confuze între două procese: ieșirea

din comunism și începuturile trecerii la capitalism care au expandat costurile sociale ale schimbării.

S-a optat pentru o economie de piață spontană, liberă, bazată pe virtuțile absolute ale pieței. A fost aplicată rețeta comună pentru toate țările foste comuniste – Consensul de la Washington – cu cei trei piloni ai săi: liberalizare, restructurare și privatizare. S-a crezut că aplicarea acestei rețete va ajusta rapid și cu costuri reduse economia românească. Evident că totul coincidea cu așteptările emoționale pentru ieșirea din economia de penurie (Kornai, 2000).

În realitate, traseul tranziției în România a fost plin de numeroase accidente, salturi riscante și reculuri năucitoare (Dinu et al., 2005). Nu s-au cunoscut modelele teoretice alternative ale schimbării. Chiar s-a refuzat de facto ideea dezbaterii soluțiilor alternative. România a excelat în acea fază a schimbării printr-un deficit excesiv de înțelegere publică a sensului tranziției. Am luat rețetele Fondului Monetar Internațional și le-am folosit ca *foi de parcurs*, neștiind – sau prefăcându-ne că nu știm – că ele favorizează termenul scurt în dauna termenului lung, echilibrarea balanței de plăți în dauna altor echilibre macroeconomice, stabilitatea macroeconomică în dauna creșterii economice.

A doua greșeală strategică – lipsa consecvenței privind calea de urmat. Am pornit la drum cu modelul neoclasic liberal, de tip terapie șoc. Am visat la modelul american. Această opțiune primară a creat un sistem de dependențe, mai ales în privința sistemului de proprietate, incompatibile cu alte opțiuni. După câțiva ani, ne-am îndreptat către un alt model – modelul european. Afară de obiectivele comune privind funcționalizarea pieței, cele două modele sunt diferite. Excluziunea socială din modelul american este înlocuită de incluziunea socială în modelul european. Structura proprietății în modelul european este compozită. Toți actorii sociali, inclusiv statul, au o bază motivantă a inițiativei în structura proprietății. Decizia este una mediată într-o

guvernanță multinivel, rezultatul testându-se prin politici publice coordonate într-o economie de piață cu finalitate explicit socială.

Balansul între opțiuni strategice de sistem a întreținut senzația că am pierdut timp prețios. S-a pariat pe mâna modelului monetarist de conducere a economiei pentru a regla piața. Dar trebuia reglat ceva ce în fapt nu exista. În economie s-a instalat o tendință de schimbare fără efecte. Această stare de lucruri a permis presiuni de accentuare a decalajelor și dezechilibrelor, conformarea la recesiune, neglijarea corelațiilor și blocarea în cercurile vicioase.

A treia greșeală strategică – ipoteza că economiile în tranziție și economiile de piață dezvoltate sunt identic structurate. Tranziția economică s-a dovedit a fi un fenomen mult mai complex decât se credea la început. Teoria economică aplicabilă țărilor dezvoltate nu a fost relevantă pentru România. Deciziile de politici economice fundamentate pe modele teoretice construite pentru țările cu economie de piață dezvoltată nu trebuiau aplicate întocmai în România. Specificitatea problemelor economice era evidentă, iar soluțiile trebuiau căutate și găsite după alți algoritmi decât într-o economie de piață matură (Dinu et al., 2005). Creșterea economică fundamentată în țările dezvoltate este diferită de creșterea economică din țările în tranziție, care este o *creștere de recuperare* mai înainte de a fi o *creștere economică sustenabilă*. Astfel, invariabil, strategiile reformei economice au fost în conflict cu strategiile schimbării politice. Nu a existat o coordonare rațională a tranziției între palierele politic și economic, exersarea puterii politice fiind pentru economie sursa contraperformanței. Confiscarea politică a economiei, inclusiv privatizarea înainte de toate a profitului, a diminuat alarmant potențialul de competitivitate atât internă, cât și externă, inducând proceduri redistributive ilicite și transferuri externe neechivalente.

Momentul rațional sau... momentul trezirii

Din anul 1993 au început negocierile pentru semnarea Acordului de Asociere al României la Uniunea Europeană. Încă de atunci integrarea în Uniunea Europeană a constituit ancora pentru economia românească. Este incorectă opinia conform căreia România se va integra în UE la 1 ianuarie 2007. Până a ajunge la *integrarea* propriu-zisă a României în Uniunea Europeană, vor mai trece probabil 34 de ani (Grosu, Socol, 2003). Până să se integreze, România va mai avea de parcurs câteva faze, după ce aproape a finalizat *faza de preaderare* (1995-2007); urmează *aderarea* propriu-zisă și etapa de *postaderare* (posibil după 1 ianuarie 2007).

Pregătirea aderării la Uniunea Europeană a presupus un exercițiu masiv de «ancorare» a reformelor, a noilor politici și a unor mai bune practici administrative, care oricum ar fi necesare pentru o «tranziție» reușită la o economie de piață și pentru o dezvoltare rapidă (Pelkmans, 2003). Astfel, fostele țări comuniste au început să primească note cu privire la modul în care au avansat în îndeplinirea criteriului unei «economii de piață funcționale». Au fost obligate să conceapă strategii economice de preaderare, pe termen mediu, cu privire la integrarea în UE.

Chiar dacă timid, anul 1995, prin intrarea în vigoare a Acordului de Asociere al României la Uniunea Europeană, este momentul în care s-a realizat *schimbarea de direcție*. S-a trecut de la ipotezele de lucru ale modelului neoclasic, american, la ipotezele modelului european. La un model redistributiv, cu finalitate socială, în care eșecurile pieței interne unice sunt soluționate prin utilizarea politicilor publice. La un model care, prin fondurile structurale, difuzează prosperitatea dinspre centru spre periferie punând bazele ridicării acesteia la standardele modelului. O construcție care reușește să disemineze echitabil efectele creșterii economice deoarece reușește ca prin strategia reglementară să limiteze puterea grupurilor de interese (rent seeking).

Modificarea referențialului are o importanță fundamentală pentru că explică succesele și insuccesele celor două procese care au început să se suprapună în acea perioadă: tranziția și aderarea. Explică de ce România a intrat în Uniunea Europeană în valul doi de integrare. Explică locul României în acest moment prin comparație cu celelalte țări foste comuniste.

Câștigam imens dacă în acel moment eram consecvenți cu ceea ce ne-am propus. Am pierdut enorm pentru că am melanjat politici, instituții, soluții etc. aparținând ba de modelul american, ba de cel european. Este clar că am fost bezmetici. Blestemul inconsecvențelor s-a transpus în jumătăți de măsură, conducerea după ureche, respectarea principiului văzând și făcând etc. Este indubitabil că nu s-a înțeles sensul schimbării.

Problema complicată este că nici acum nu se înțelege modelul european de economie. Nu se înțelege că el nu absolutizează virtuțile pieței, ci ține mai degrabă de fundamentarea a ceea ce se cheamă o economie de piață coordonată (Hall, Soskice, 2001). Modelul european este ambivalent, economic și social. Modelul european presupune creștere economică, coeziune socială și convergență. Politicile macroeconomice bine concepute fundamentează o creștere economică susținută. În același timp, un ritm ridicat de creștere economică conduce la stabilitate economică și coeziune socială pe termen lung. Atât tranziția, cât și aderarea nu-și justifică legitimitatea și nu-și asigură aderența socială dacă nu au drept scop funcționalizarea trinomului creștere – dezvoltare – modernizare.

Unde suntem acum din punct de vedere strategic? Într-un cerc vicios. În care strategiile, programele și, în general, politicile publice sunt fără viziune. Eșecurile legate de reglementare se repetă. Lipsesc părți importante din elementele unei strategii. Există o inflație de obiective, lipsesc termenele sau, atunci când sunt stabilite, nu se respectă, nu sunt identificate sursele de

finanțare, există suprapuneri de competențe și acțiuni conflictuale între instituțiile răspunzătoare. Strategiile promovate se bazează mai mult pe discreționism, decât pe reguli. Se favorizează termenul scurt în dauna termenului lung. Au o viteză de reacție redusă la șocurile apărute și obiective potențial conflictuale. Sunt multe obiective neîndeplinite.

Cum am putea să ieșim din această situație? Calitatea politicilor publice trebuie îmbunătățită. Proiectele de legi, politicile, strategiile și planurile de acțiune nu trebuie elaborate de consilieri politici, ci de funcționari publici profesioniști, specializați. Măsurile de politici publice elaborate trebuie corelate cu indicatorii economici, cu posibilitățile de finanțare a acestora, cu potențialul instrumental al instituțiilor competente în domeniu. Trebuie profesionalizată activitatea de elaborare, implementare și monitorizare a măsurilor de politici publice. Analizele de Evaluare de Impact sunt slabe, consultările cu actorii interesați în domeniu sunt reduse. Este încă neclară responsabilitatea instituțiilor guvernamentale în fundamentarea și implementarea politicilor publice. Există suprapuneri de competențe între instituții, structuri paralele, aflate în concurență de vizibilitate publică (Comisia Europeană, 2005).

Unde ne aflăm astăzi...

Este interesant de studiat analiza diagnostic a economiei românești cu șase luni înainte de aderarea la UE. Frica legată de „eroziunea pieței interne europene” prin integrarea unor economii „instabile” a dat naștere unui proces treptat de stabilire a unor condiții de intrare în „clubul european”. Niciodată aceste procese de condiționare și aderare nu au fost atât de explicite, detaliate și intruzive. Totuși există elemente puternice de potențare a procesului de aderare la UE pentru economiile estice – visul de a fi „european” și orientarea către un model incluziv, care ajută convergența rapidă.

Procesul admiterii noilor candidați din est în Uniunea Europeană a fost însoțit de o serie de întrebări: Se va „eroda” oare piața internă unică? Cum se poate realiza stabilitatea macroeconomică în țările candidate înainte de integrarea în UE? Care sunt interdependențele dintre convergența nominală și convergența reală? Cum se pot reduce decalajele de dezvoltare între țările din modelul european? De ce este necesară respectarea criteriilor de admitere în Uniunea Economică și Monetară?

Caseta 1**Criteriile de aderare**

Criteriile generale de aderare la Uniunea Europeană se bazează pe concluziile Consiliului European de la Copenhaga (1993), care a stabilit condițiile pe care statele candidate trebuie să le îndeplinească pentru a deveni membre ale UE.

Criteriile de la Copenhaga prevăd:

- a) *Criteriul politic*: stabilitatea instituțiilor ce garantează democrația, statul de drept, drepturile omului și protecția minorităților;
- b) *Criteriul economic*: existența unei economii de piață funcționale și capacitatea de a face față presiunii concurențiale și forțelor pieței din Uniunea Europeană;
- c) *Criteriul tehnic*: capacitatea de asumare a obligațiilor de stat membru, inclusiv cele privind aderarea la obiectivele uniunii politice, economice și monetare (implementarea acquis-ului comunitar).

În privința *criteriului politic*, România continuă să îndeplinească aceste condiționalități. Există progrese privind reforma sistemului judiciar, situația libertății presei, restituirea proprietății, minoritățile și protecția copilului.

Sunt totuși deficiențe privind reforma administrației publice și asigurarea efectivă a luptei împotriva corupției la nivel înalt. De asemenea, sunt necesare măsuri privind îmbunătățirea regimului persoanelor cu dizabilități și a bolnavilor mintal.

Procesul de transfer al puterii către nivelurile inferioare este departe de a fi finalizat. Reforma funcției publice este incoerentă și inconsecventă. Recrutarea, plasarea și motivarea funcționarilor publici rămâne o problemă nerezolvată. Dialogul social este „rahitic și surd”. Societatea civilă are încă un rol de „vitrină”.

Cu referire la *criteriile economice*, România este declarată ca având o *economie de piață funcțională*. Dar nici măcar anul acesta economia românească nu va fi declarată *economie de piață funcțională și competitivă*. Tabloul economic al României arată o capacitate redusă în a face față forțelor concurențiale din Uniunea Europeană.

Dacă adăugăm că, din momentul aderării, România va trebui să participe la mecanismele de coordonare a politicilor economice în UE, imaginea capătă un fond negativ. Vor exista dificultăți enorme legate de creșterea capacității României de a participa la coordonarea politicilor economice și a respecta prevederile Pactului de Stabilitate și Creștere și Statutului Sistemului European al Băncilor Centrale. Strategia de legare a mâinilor autorităților va aduce mai multe costuri decât beneficii privind calitatea politicilor macroeconomice românești.

În condițiile în care consistența deciziilor de politică aparține în mare parte Băncii Naționale a României, iar eșecurile de reglementare erau și sunt atribuite celui alt actor principal – Ministerul Finanțelor –, este cert că vom avea probleme serioase. Instrumentele care rămân la îndemâna autorităților pentru soluționarea șocurilor asimetrice sunt „subțiri” – politica fiscală are reacții întârziate, politicile sectoriale lipsesc sau sunt nefuncționale, mobilitatea forței de muncă este redusă, iar flexibilitatea salariilor și a prețurilor aproape că nu există. Totuși, este un fapt îmbucurător că putem folosi strategia învățării din practică. Până când va adopta moneda euro (perioada 2012-2014), România va participa la Uniunea Economică și Monetară ca stat membru cu derogare.

2006 reprezintă un an al provocărilor radicale pentru economia românească. Creșterea economică sustenabilă, succesul reformei fiscale și stabilitatea macroeconomică sunt procese a căror consolidare este incertă. Au apărut și alte dileme. Reușește programul Băncii Naționale a României privind țintirea inflației? Sunt finanțele publice românești „sănătoase” în 2006 și în următorii ani? Este îngrijorătoare adâncirea deficitului de cont curent? Poate România să creeze un mediu de afaceri predictibil și stabil, astfel încât să atragă mai multe investiții străine directe?

Anul 2005 a fost anul schimbărilor de direcție privind conceperea și fundamentarea politicilor macroeconomice în România. Introducerea cotei unice de impozitare de 16%, ca pilon al reformei fiscale, și țintirea inflației, ca strategie modernă de politică monetară, reflectă viziuni nearmonizate asupra mix-ului de politici macroeconomice din România. Semnarea Tratatului de Aderare la Uniunea Europeană, în aprilie 2005, s-a vrut un impuls puternic pentru creșterea consistenței credibilității și predictibilității economiei românești. Cu toate acestea, s-a optat pentru introducerea unor elemente de risc în evoluții.

Dacă studiem țintele prognozate pentru anii 2006-2007, ne-am putea gândi că ne aflăm într-o situație economică favorabilă: creșterea PIB-ului însoțită de procesul de dezinflație. De fapt, creșterea PIB cu mult mai mică decât cea prognozată, rata inflației peste ținta stabilită și deficitul de cont curent ridicat ilustrează capacitatea redusă privind conceperea unui mix coerent de politici macroeconomice.

Un ritm ridicat de creștere a produsului intern brut, mai multe locuri de muncă, îmbunătățirea colectării veniturilor la bugetul de stat prin impunerea unor constrângeri bugetare tari și consolidarea procesului de dezinflație ar putea reprezenta potențiale arme pentru a obține „maturizarea” economiei românești. Ele sunt obiective declarate public, dar cu slabă susținere prin politicile macroeconomice.

Dezechilibrarea contului curent de capital, capacitatea redusă de absorbție a fondurilor de la Uniunea Europeană, liberalizarea haotică a piețelor în domeniul utilităților publice, predictibilitatea redusă în domeniul fiscal, mix-ul puternic conflictual dintre politicile monetare și fiscale și blocarea investițiilor în infrastructura rutieră reprezintă amenințări ce pun în pericol economia românească în anul dinaintea integrării în Uniunea Europeană.

Amenințarea în privința credibilității Băncii Naționale a României, neîncheierea acordului cu Fondul Monetar Internațional, ritmul de creștere al serviciului datoriei publice mai mare decât creșterea produsului intern brut, creșterea prețului petrolului și gazelor naturale, calamitățile naturale, mărirea posibilă a TVA reprezintă tot atâtea cauze ce vor conduce la mărirea anticipațiilor inflaționiste.

Stabilitatea macroeconomică a României în perioada următoare este motiv de îngrijorare, atât pentru specialiștii autohtoni, cât și pentru cei străini.

La începutul lunii mai 2006, Fondul Monetar Internațional și-a exprimat îngrijorarea cu privire la derapajele politicilor economice așteptate să continue în acest an. La numai o săptămână, Comisia Europeană publică prognoza de primăvară ce confirmă analiza FMI. Ambele analize confirmă falimentul politicilor economice adoptate în ultimul timp.

Creșterea economică se va înjumătăți. De la 8,3% în 2004 (fie ea și o creștere datorată influenței factorilor naturali asupra producției agricole) la 4% în 2006. În ultimii doi ani, motoarele creșterii economice sunt aceleași și sunt nesustenabile pe termen lung. Consumul va rămâne principalul motor ale creșterii economice. Investițiile și exporturile încep să piardă teren ca factori determinanți ai creșterii economice. Se vor reduce atât

producția agricolă (ca urmare a inundațiilor), cât și cea industrială (prin eliminarea contingentelor la comerțul cu produse textile).

Aprecierea semnificativă a leului și expansiunea creditului vor contribui la majorarea deficitului de cont curent la 10% din PIB în 2006 și 12% din PIB în 2007. Sunt deficite nesustenabile, împovărătoare pentru economie. În primul trimestru al anului 2006, deficitul de cont curent al balanței de plăți a crescut cu 60%. Era de așteptat să se întâmple astfel în condițiile în care ritmul de creștere a importurilor va fi aproape dublu față de ritmul de creștere a exporturilor.

Ca urmare a mix-ului inconsecvent dintre politica monetară și politica fiscală, procesul de dezinflație a cunoscut o încetinire considerabilă. Rata inflației calculată pe baza IPC s-a redus de la 9,3% în 2004 la 8,6% în 2005 și, foarte probabil, 7,6% în 2006, cu mult diferit față de previziunile din programul de aderare și oricum o țintă incertă în contextul energetic global.

Cel mai grav indicator analizat este deficitul bugetar prognozat pentru 2006 (2,3%) și 2007 (5,4%). Aceste deficite nu pot fi finanțate neinflaționist, ceea ce va conduce la derapaje la nivel macroeconomic, scăderea puterii de cumpărare, înăsprirea politicii salariale etc.

A fost o alegere proastă introducerea cotei unice de impozitare de 16% asupra venitului persoanelor fizice și profitului firmelor la începutul anului 2005. Politica fiscală prociclică nu a fost o măsură corectă în situația în care economia românească se afla în zona derapajului inflaționist. Lipsa unei analize cost-beneficiu a aplicării acestei măsuri fiscale a condus la accentuarea altor dezechilibre macroeconomice. În plus, ar fi trebuit ca introducerea cotei unice să fie completată cu măsuri de acompaniere (Dinu și Socol, 2005). Aceasta a condus la o pierdere de venituri bugetare de aproximativ 1% din PIB.

În prezent se justifică „succesul” aplicării cotei unice prin creșterea încasărilor la buget și prin menținerea constantă a ponderii veniturilor bugetare în PIB. De fapt, au crescut încasările din impozite indirecte (TVA, accize, taxe vamale etc.), ca urmare a creșterii consumului (determinată de transferurile de valută de la lucrătorii români din străinătate de aproximativ 3 miliarde euro și expansiunea creditului) și nu ca urmare a introducerii cotei unice. Pe de altă parte, cheltuielile de capital au scăzut. Pierderea de venituri la buget de aproximativ un miliard de euro ca urmare a aplicării cotei unice a panicat autoritățile, care au căutat tot felul de inovații privind introducerea altor impozite și taxe.

Ca probă a inconsecvențelor în materie de politici economice, pentru nivelul de 16% al așa-zisei cote de impozitare nu a existat un studiu al variantelor alternative; s-a ales după ureche. Din punctul de vedere al echității, efectele cotei unice sunt dezastruoase. Cota unică a mărit decalajele de venituri dintre cei foarte puțini bogați și marea majoritate, aceea a oamenilor săraci. Practic, beneficiarii sunt circa 200.000 de indivizi cu venituri foarte mari. Aupra celorlalți ea a avut efecte neutre sau a condus la pierdere de bunăstare. Cota unică a avantajat firmele foarte mari, puternice din punct de vedere financiar. Și care mai sunt efectele cotei unice de impozitare? Mai puțini bani la buget. Mai puțini bani pentru infrastructură, pentru învățământ, pentru sănătate. Mai puțini bani pentru pensii.

O altă gafă s-a făcut prin înființarea Fondului Proprietatea. Pierderile pe care crearea acestui fond le va aduce la buget (prin redevențe neîncasate la buget de la întreprinderile de stat) vor fi de 0,9% din PIB în 2006 și 3,1% din PIB în 2007.

Este evident că atât FMI, cât și Comisia Europeană „reclamă” incapacitatea României de a fundamenta un mix coerent de politici economice. Promovarea unei politici fiscale prociclice a crescut cererea internă, producând puseuri inflaționiste. Cele două

instituții sunt conștiente că România nu va fi în stare să mărească ponderea veniturilor încasate la buget în PIB de la 30%, cât este astăzi, la 35%, cât ar fi necesar pentru ca România să își poată îndeplini obligațiile de stat membru.

Ce se observă din efectele politicilor fiscale și monetare de tip conflictual? Că s-ar putea instala pe termen mai lung divergența negativă cu standardele UE în privința inflației. Cumva paradoxal, ne apropiem de condiția de insider alergând în direcția contrară! Am ales poziția racului asupra sensului înaintării. Dar și evoluția României în direcția contrafactuală a comportamentelor favorabile unor politici de sărăcire a vecinului. Este plauzibilă, în situația de membru, susținerea prin politici fiscale distonante a opțiunii conjuncturale în privința libertăților de mișcare a factorilor pe piața unică din care să extragem avantaje, dar nu este morală.

Timpul nu are răbdare. Uniunea Europeană nu permite intrarea în „club” a unei economii instabile, plină de dezechilibre și cu decizii neconforme. Anul 2006 este ultima șansă pentru noi de a ne asuma condiția de parte normală a întregului european. Dacă vom adera cu o economie puternică, vom rezista. Dacă nu, nu. Putem însă alege?

Convergența nominală a României cu Uniunea Europeană

Folosirea termenului de convergență nominală ne duce cu gândul la economia monetară, la indicatorii macroeconomici ce caracterizează sustenabilitatea unei economii. În această secțiune, ne vom concentra strict pe respectarea sau nu a criteriilor de convergență nominală stabilite pentru aderarea la Uniunea Europeană și, mai departe, în zona euro.

Din moment ce ne-am insinuat în mediul macroeconomic al României în anul 2006, putem analiza în detaliu (și comparativ) condiționalitățile stricte privind convergența nominală. Este

interesant să ne raportăm la două categorii de economii: fostele țări comuniste (Bulgaria, Cehia, Polonia, Ungaria) și țările aparținând modelului sudic (Grecia, Italia, Portugalia și Spania). Sunt două categorii de economii cu structură apropiată de cea a României.

Caseta 2**Criteriile convergenței nominale**

În 1993, prin *Tratatul de la Maastricht* s-au stabilit cinci criterii pe care statele membre trebuie să le respecte pentru a se putea alătura UEM și a adopta moneda euro:

- a) Rata inflației de cel mult 1,5 puncte procentuale peste media primelor trei state membre cu cele mai bune performanțe privind stabilitatea prețurilor;
- b) Rata dobânzii nominale pe termen lung să nu depășească cu mai mult de 2 puncte procentuale media ratei dobânzii în primele trei state membre cu cele mai bune performanțe în domeniul stabilității prețurilor;
- c) Deficitul bugetar să nu depășească 3% din PIB;
- d) Ponderea datoriei publice în PIB să nu fie mai mare de 60%;
- e) Marjele de fluctuație trebuie să corespundă marjelor stabilite prin Sistemul Monetar European – în limita a $\pm 15\%$ în ultimii doi ani premergători examinării (în fapt în negocierile tehnice marja de fluctuație acceptată de Comisia Europeană este de $+15\%/-2,25\%$).

a) Criteriul ratei inflației

Rămâne principalul punct critic al economiei românești. Neîndeplinirea acestui criteriu presupune lipsa sustenabilității procesului de macrostabilizare a economiei românești.

Rata inflației (comparație România – UE-25)
(rata medie a modificării anuale a Indicelui Armonizat
al Prețurilor la bunurile de consum)

Tabelul 1
(%)

Ani	2003	2004	2005	2006 (estimări)
Țări				
Bulgaria	2,3	6,1	5,0	6,5
Cehia	-0,1	2,6	1,6	2,5
Polonia	0,7	3,6	2,2	1,0
România	14,1	9,3	8,6	8,0
Ungaria	4,7	6,8	3,5	2,3
Grecia	3,4	3,0	3,5	3,2
Spania	3,1	3,1	3,4	2,9
Portugalia	3,3	2,5	2,1	2,0
Italia	2,8	2,3	2,2	2,1
UE-15/UE-25	1,9	2,1	2,2	2,1
Media primelor 3 țări cu cea mai mică rată a inflației din UE	1,2	1,1	1,4	1,6

Sursa: Baza de date EUROSTAT, 2006.

În anul 2005, Banca Națională a României (BNR) a adoptat strategia de țintire a inflației. Deși BNR a reușit în 2004 să reducă rata inflației la un nivel cu o singură cifră (9,3%), în anul 2005 procesul de dezinflație și-a încetinit viteza. Astfel ținta de inflație a fost depășită cu 0,1 puncte procentuale, atingându-se o rată a inflației de 8,6%. În anul 2006, procesul de dezinflație va continua, dar ținta va fi din nou depășită (țintă 6%, prognoză 6,6%, conform BNR – 8,0%, conform Comisiei Europene – Prognoza de Primăvară). Oricum, rata inflației în România depășește cu mult ținta propusă de criteriul de la Maastricht: 1,6% + 1,5 puncte procentuale, adică 3,1%.

Pentru că rata inflației reprezintă principala țintă ratată de România, vom enumera câteva dintre *cauzele* neîndeplinirii acestui criteriu:

- În 2005, presiunea susținută asupra aprecierii cursului de schimb a determinat reducerea eforturilor de sterilizare a excesului de lichiditate de pe piață de către BNR → s-a redus

rata dobânzii la care BNR acceptă depozite de la bănci cu mult sub nivelul ratei dobânzii de politică monetară → s-a stopat aprecierea puternică a cursului de schimb, dar s-a accentuat caracterul prociclic al politicii monetare;

- Mărirea cererii interne ca urmare a creșterii puternice a consumului privat, scăderea impozitelor directe (cota unică de impozitare), creșterii salariilor și expansiunii rapide a creditului → presiuni inflaționiste (șocuri din partea cererii agregate – *demand side*);
- Majorările de prețuri administrate;
- Creșterea prețurilor volatile ale unor produse alimentare;
- Creșterea prețurilor produselor agricole ca urmare a inundațiilor;
- Manifestarea efectului Balassa-Samuelson, care explică între 1,4 și 3,8 puncte procentuale din diferențialul de inflație dintre România și zona euro (Codîrlașu, Chideșciuc, 2003). Analizele arată că această valoare ridicată comparativ cu țările din primul val de aderare la Uniunea Europeană se datorează ritmului mai alert al procesului de convergență a economiei românești în situația în care condițiile inițiale au fost mai nefavorabile. Astfel, creșterea rapidă a productivității muncii, în special în sectorul bunurilor comercializabile (*tradables*), va conduce la presiuni inflaționiste (datorită creșterii prețurilor relative) și la aprecierea reală a monedei naționale.

Abaterile negative de la trendurile dezinflației complică oarecum pentru UE sarcina acceptării condiției de insider pentru economia românească. Ceea ce revelează această situație este slaba capacitate a României de a implementa strategii economice pe termen mediu și lung și de a rămâne consecventă cu condiționalitățile unui proiect complex cum este cel al aderării la UE. Înclinația pentru decizii conjuncturale, motivate voluntar, recognoscibilă în politica inflației, absența coordonării în cadrul mix-ului de politici monetare și fiscale, viziunile conflictuale ale

BNR și Ministerului Finanțelor Publice (ce este preocupat – conform declarațiilor – de funcțiile unui stat minimal, dar care acționează aproape exclusiv ca minister al Trezoreriei unui stat bugetar) constituie suportul unui eșec semnificativ.

b) Criteriul ratei dobânzii

În prezent, valoarea de referință pentru acest criteriu este de aproximativ 5,3%, dar deocamdată în România nivelul este greu de analizat, deoarece abia în aprilie 2005 s-au lansat primele emisiuni de obligațiuni cu scadența la zece ani. Dobânda la care au fost adjudecate acestea, 6,75%, este apropiată de valoarea de referință.

Dacă pe piețele externe de capital a fost posibilă emiterea, în 2002, a unor obligațiuni de stat în euro cu scadența la 10 ani, în schimb, pe piața internă, datorită inflației, scadența maximă la care s-au putut emite obligațiuni de stat până în 2005 a fost de 5 ani. Pe măsură ce procesul dezinflației va avansa, iar investitorii vor avea încredere în menținerea inflației la un nivel scăzut, vor putea fi emise titluri de stat pe o scadență mai lungă.

**Rata nominală a dobânzii pe termen lung
(comparație România – UE-25)**
(calculată la obligațiuni emise pe 10 ani)

Tabelul 2
(%)

Țări	Ani	2003	2004	2005
Bulgaria		6,4	5,2	3,8
Cehia		n.a.	n.a.	n.a.
Polonia		5,7	6,9	5,2
România		-	-	6,7
Ungaria		6,8	8,1	6,6
Grecia		4,2	4,2	3,5
Spania		4,1	4,1	3,3
Portugalia		4,1	4,1	3,4
Italia		4,2	4,2	3,5
Media primelor 3 țări cu cea mai mică rată a inflației din UE		4,1	4,1	3,3

Sursa: Baza de date EUROSTAT, BNR, 2006.

Ca urmare a aderării la Uniunea Europeană, este probabil ca rating-ul de țară să fie unul mai ridicat. Astfel, România va putea ieși pe piețele externe private și publice de capital cu emisiuni de obligațiuni cu maturitate la 10 ani, cu o rată a dobânzii ce corespunde criteriului enunțat de Tratatul de la Maastricht.

Bancarizarea insuficientă a economiei reprezintă o problemă structurală. Cu un sistem bancar de tip oligopol, România are una dintre cele mai reduse ponderi a activelor bancare în PIB (34% în 2005) dintre țările din sud-estul Europei. Din moment ce depozitele și creditele sunt concentrate într-un număr mic de bănci comerciale, există serioase motive de îngrijorare legate de efectivizarea măsurilor de politică monetară luate de BNR.

În România, gradul scăzut de intermediere financiară reprezintă o altă piedică în obținerea statutului de economie de piață funcțională și competitivă. În perioada 1990-2006, spread-ul (diferența între rata activă a dobânzii și cea pasivă) a fost unul ridicat, ilustrând o concurență redusă în sistemul bancar românesc. Astfel, chiar dacă diferențialul între rata activă și cea pasivă a dobânzii a scăzut de la 19 puncte procentuale în 2001 la 14 puncte procentuale în 2004, el se menține totuși la un nivel ridicat (10 puncte procentuale în 2006). Rata ridicată a dobânzii la credite a provocat decapitalizarea întreprinderilor, creșterea arieratelor și scăderea gradului de profitabilitate a firmelor românești.

În plus, rata reală negativă a dobânzii din ultimii ani a influențat negativ procesul de economisire, reducând capacitatea de stimulare a creșterii economice prin încurajarea investițiilor. Neîncrederea în leu s-a asociat așteptărilor inflaționiste puternice, determinând pusee inflaționiste greu de absorbit.

Piața bancară ar fi putut fi suplinită de o dezvoltare adecvată a pieței financiare. Însă gradul redus de capitalizare a Bursei de Valori București (de numai 6,4% din PIB în 2006) arată imaturitatea acestei piețe și lipsa de diversificare a instrumentelor financiare.

c) Criteriul deficit bugetar/PIB

S-a reușit diminuarea deficitului bugetului general de la 1,4% în 2004 la 0,8% în 2005. Ca urmare a introducerii cotei unice de impozitare de 16% asupra veniturilor individuale și profiturilor companiilor (o pierdere de venituri la buget de 1% din PIB), deficiențelor (existente încă) în colectarea impozitelor la bugetul de stat, înființării Fondului Proprietatea etc., deficitul bugetar al României (ca pondere în PIB) va fi de 2,3% în 2006 și de 5,4% în 2007 (conform prognozei de primăvară a Comisiei Europene, 2006).

În 2005 și 2006, evoluția cheltuielilor bugetare a fost mixtă. S-a depășit fondul de salarii ca urmare a creșterii acestora în sectorul public (16-34% comparativ cu media din 2004), au scăzut cheltuielile de capital, s-a realizat recalcularea pensiilor, guvernul a anulat arierate și tot el a majorat capitalul Exim Bank. De asemenea, s-au făcut eforturi bugetare pentru reconstrucția unor zone afectate de inundații.

Deficitul bugetar (-)/Excedent bugetar (+), ca pondere în PIB
(comparație România – UE-25)

Tabelul 3
(%)

Tări \ Ani	2003	2004	2005	2006 (estimări)
Bulgaria	0,3	1,9	3,1	3,0
Cehia	-6,6	-2,9	-2,6	-3,2
Polonia	-4,7	-3,9	-2,5	-3,0
România	-1,7	-1,3	-0,4	-2,3
Ungaria	-6,4	-5,4	-6,1	-6,7
Grecia	-5,8	-6,9	-4,5	-3,0
Spania	0	-0,1	1,1	0,9
Portugalia	-2,9	-3,2	-6,0	-5,0
Italia	-3,4	-3,4	-4,1	-4,1
UE15/UE-25	-3,0	-2,6	-2,3	-2,3

Sursa: Baza de date EUROSTAT, 2006.

Dacă pe termen scurt nu sunt probleme privind sustenabilitatea finanțelor publice, pe termen mediu și lung,

existența unor finanțe publice „sănătoase” poate deveni o problemă. Volumul arrieratelor a rămas ridicat, nu s-a stabilit un cadru de cheltuieli publice pe termen mediu, iar capacitatea de management trebuie îmbunătățită.

După aderarea la Uniunea Europeană, deficitul bugetar va crește cu siguranță. În tabelul de mai sus este exemplificată creșterea deficitului bugetar în cazul Cehiei, Poloniei și Ungariei în anul 2006. Costurile implementării acquis-ului comunitar (mai ales în domeniile agricol, protecția mediului, transport, energie și standardizare), costurile compatibilizării instituționale în țările candidate conform cu cerințele UE, contribuția României la bugetul UE și la Banca Centrală Europeană de 2,9 miliarde euro, cofinanțarea proiectelor de infrastructură, precum și nevoile mai mari de investiții în modernizarea infrastructurii și a serviciilor publice sunt tot atâtea presiuni pentru adâncirea deficitului bugetar.

România va cheltui aproximativ 1,5% din PIB în 2007 prin aderarea la UE. Agregarea contribuției la bugetul UE (-1,3%), cofinanțării (-0,2%), plăților directe prefinanțare (-0,4%), aditionalitățile pentru programele structurale (-0,5%) și alte sume globale (-0,3%) cu transferurile de la UE (+1,1%) și fondul pentru politici interne (+0,1%) ne conduc la o pierdere de aproximativ 1,5% din PIB.

În plus, decizia Ministerului Finanțelor de a modifica impozitul microîntreprinderilor de la 3% pe cifra de afaceri la 16% impozit pe profit va conduce la pierderi de 30 milioane euro la bugetul de stat în 2007.

Analiza componentelor bugetului general consolidat ne arată deficitele cronice ale bugetului asigurărilor sociale de stat (-120 milioane RON în 2005), fondului special pentru asigurările de sănătate (-765 milioane RON în 2005), dar și la bugetul Companiei Naționale a Drumurilor (-1,3 miliarde RON).

Riscuri majore vor veni din partea sistemului public de pensii, ale cărui deficite presează asupra finanțelor publice românești. În finanțarea deficitului bugetar nu ne vom mai putea baza pe veniturile din privatizare, deoarece acestea vor fi din ce în ce mai mici.

d) Criteriul datorie publică/PIB

În 1989, România își achitase datoria externă. În plus, avea de încasat creanțe de la Irak de 2,5 miliarde dolari (datorie ce a fost parțial anulată, restul reeșalonată). Pentru unii, lipsa datoriei publice este semn de competitivitate, semn de stabilitate financiară. Noi considerăm că ar fi favorizat România stimularea unor investiții mai mari în dezvoltarea infrastructurilor fizice și virtuale decât o datorie externă zero.

Datoria publică ca pondere în PIB

(comparație România – UE-25)

Tabelul 4

Țări \ Ani	2003	2004	2005	2006 (estimări)
Bulgaria	46,1	38,6	29,9	26,7
Cehia	30,0	30,6	30,5	31,5
Polonia	43,9	41,9	42,5	45,5
România	20,7	18,0	15,2	14,7
Ungaria	56,7	57,1	58,4	59,9
Grecia	107,8	108,5	107,5	105,0
Spania	48,9	46,4	43,2	40,0
Portugalia	57,0	58,7	63,9	68,4
Italia	104,2	103,8	106,4	107,4
UE-15/UE-25	62,0	62,4	63,4	63,2

Sursa: Baza de date EUROSTAT, 2006.

România are o pondere redusă a datoriei publice în PIB. Există marjă de manevră pentru a moderniza economia prin contractarea unor credite externe, având în vedere și îmbunătățirea ratingului de țară. Dar poate apărea o problemă. În condițiile macroeconomice date, care este datoria publică sustenabilă pentru România? Care este pragul

privind ponderea datoriei publice în PIB care să nu afecteze deficitul bugetar și rata inflației? Ce nivel al serviciului datoriei publice poate achita România în condiții neinflaționiste?

Caseta 3**Condiții de sustenabilitate a datoriei publice**

În prezent, ponderea datoriei publice în PIB în România este de 15%. Pentru a studia capacitatea economiei românești de a contracta împrumuturi pentru a susține modernizarea, ne vom stabili ca ipoteze: un nivel prag al datoriei publice în PIB de 20%, o pondere a deficitului bugetar în PIB de 3%, un ritm de creștere mediu anual constant g de 4% și o rată a dobânzii la datoria publică r de 6%. Vom putea determina dacă finanțele publice românești sunt sustenabile în aceste condiții. Economia este caracterizată de un sold bugetar inițial $(\text{Venituri}_0 - \text{Cheltuieli}_0)$ și o datorie publică inițială D_0 .

Condiția ca o politică bugetară să fie sustenabilă este ca excedentul bugetar actualizat să depășească nivelul datoriei publice. Astfel,

$$(\text{Venituri}_0 - \text{Cheltuieli}_0) \left[1 + \frac{1+g}{1+r} + \dots + \left(\frac{1+g}{1+r} \right)^n + \dots \right] \geq D_0$$

Ecuția de mai sus se mai poate scrie ca:

$$(\text{Venituri}_0 - \text{Cheltuieli}_0) \left[1 - \frac{\left(\frac{1+g}{1+r} \right)^n}{r-g} \right] \geq D_0$$

Dacă rata de creștere economică g este mai mare decât rata dobânzii la datoria publică r , condiția de sustenabilitate se verifică întotdeauna, deoarece

capacitatea de rambursare a datoriei publice $\left(\frac{1+g}{1+r} \right)^n$ tinde spre infinit.

Dacă $g < r$, datoria publică este sustenabilă atunci când:

$$(\text{Venituri}_0 - \text{Cheltuieli}_0)(1+r) \geq D(r-g),$$

adică
$$\frac{(\text{Venituri}_0 - \text{Cheltuieli}_0)}{Y} \geq \frac{D_0}{Y}(r-g)$$

Luând în considerare ipotezele specificate mai sus cu privire la economia românească în anul 2006 și considerând că $\frac{D}{Y} = 0,2$, iar $r = 6\%$ și $g = 4\%$, rezultă că România ar fi trebuit să aibă un excedent bugetar de cel puțin 0,4%, pentru a se asigura sustenabilitatea finanțelor publice.

$$\frac{(\text{Venituri}_0 - \text{Cheltuieli}_0)}{Y} \geq 0,4\%$$

Este evident că pentru a ne împrumuta mai mult aveam nevoie anul acesta de un buget echilibrat sau chiar de un excedent bugetar de 0,4 – 0,5%.

O problemă complicată este managementul datoriei publice. După experiențele limită ale gestionării serviciului datoriei publice în intervalul 1997-1999, în locul unei strategii atotcuprinzătoare a datoriei publice a României, eforturile s-au limitat la rezolvarea problemei rezervelor în valută și aur ale Băncii Naționale. Trebuie remarcat faptul că această orientare este în favoarea termenului scurt și al asimilării șocurilor asimetrice de natură conjuncturală. Absența corelării în strategia datoriei publice a tuturor aliniamentelor pe care evoluează factorii determinanți face ca sustenabilitatea să rămână o provocare al cărei suport se identifică explicit cu sustenabilitatea și restructurarea economiei, nemaiputând fi o funcție exclusivă a strategiei BNR.

Destinațiile datoriei publice a României rămân să fie demonstrate, chiar dezvoltate, din perspectiva legăturii lor cu motorul creșterii economice sustenabile. În ce măsură asigurăm pentru generațiile viitoare platforma performanței și în ce măsură decontăm pe seama viitorului înclinația de a consuma mai mult decât producem?

Este necesară găsirea unui compromis între finanțarea serviciului datoriei la un cost mai scăzut și acceptarea unui risc rezonabil pe termen mediu și lung. Creșterea termenului de maturitate al obligațiunilor emise pentru refinanțarea datoriei publice constituie o prioritate, fiind necesară diminuarea presiunii.

e) Criteriul cursului de schimb

Al cincilea criteriu de convergență nominală, stabilitatea cursului de schimb, depinde de îndeplinirea criteriului privind rata inflației. O concluzie foarte importantă este aceea că o apreciere în termeni reali a cursului de schimb potențează procesul dezinflaționist. În ceea ce privește stabilitatea cursului valutar, moneda națională trebuie să se încadreze într-o bandă de fluctuație îngustă de $\pm 2,25\%$ și o bandă mai largă de $\pm 15\%$ timp de doi ani înaintea intrării în mecanismul european al ratelor de schimb ERM II. În practică, Comisia Europeană și BCE pot tolera o bandă de $(-2,25\%/+15\%)$ cu o încălcare a bandei înguste, dar numai în sensul aprecierii.

În anul 2006, poziția externă financiară a României pare a fi solidă. Rating-ul de țară este mediu (și în creștere), nivelul datoriei externe relativ redus (15%) și nu există dificultăți în finanțarea serviciului datoriei externe. Nivelul rezervelor valutare ale BNR este ridicat, acoperind circa 6,6 luni de importuri.

Totuși există un risc puternic privind sustenabilitatea deficitului de cont curent pe termen mediu și lung. Dacă, în perioada 2001-2005, România acoperea deficitul de cont curent în proporție de 70-75% pe baza investițiilor străine directe, în 2006 și 2007, cifra de acoperire pe baza ISD va scădea la 40%. Acest lucru se datorează scăderii ISD ca urmare a apropierei finalizării procesului de privatizare. Va trebui să ne împrumutăm pe piețele internaționale de capital pentru împrumuturi.

Lipsa intervenției BNR pe piața valutară ar trebui să continue astfel încât cursul de schimb să fie cât mai flexibil. Intervențiile ar trebui să fie selective doar atunci când există riscul unor puternice atacuri speculative. Flexibilitatea cursului de schimb va permite BNR – în condiții ceteris paribus – să asigure stabilitatea prețurilor interne prin creșterea eficacității politicii monetare.

Politica de curs de schimb a băncii centrale nu trebuie să contracareze efectul Balassa-Samuelson, ci trebuie să permită o apreciere în termeni reali a monedei naționale echivalentă cu acest efect. Datorită creșterii superioare a productivității muncii în sectorul bunurilor

comercializabile (*tradables*), acesta va fi în măsură să suporte această apreciere a monedei naționale, fără a pierde competitivitate externă.

Creșterea susținută a productivității muncii, îmbunătățirea situației macroeconomice și randamentele scăzute pe plan internațional vor conduce și la majorarea volumului intrărilor de capital, creând astfel presiuni suplimentare pentru aprecierea reală a monedei naționale. În aceste condiții, în vederea menținerii echilibrului macroeconomic, pe lângă politica de curs de schimb a băncii centrale, este necesară și o politică fiscală adecvată (restrictivă) (Raportul anual BNR, 2004).

O *politică fiscală restrictivă* în timpul influxurilor de capital ajută la restrângerea cererii agregate și la atenuarea creșterii prețurilor, poate limita aprecierea reală a cursului valutar (în special atunci când cea mai mare parte a cheltuielilor guvernamentale se datorează bunurilor necomercializabile – *nontradables*), poate limita deficitul contului curent, poate descuraja influxuri suplimentare (prin reducerea ratei dobânzii) și poate crește gradul de economisire.

La ce ne obligă convergența nominală?

Dorim să încheiem secțiunea care analizează convergența nominală a României cu Uniunea Europeană cu o serie de *recomandări*.

În 2006, *Banca Națională a României* trebuie să reducă la maximum intervențiile pe piața valutară → să crească volumul sterilizării excesului de lichiditate din piață. Este necesară o cât mai mare restrictivitate privind condițiile monetare și stoparea deteriorării anticipațiilor inflaționiste. BNR trebuie să majoreze rata dobânzii de politică monetară și prin creșterea volumului sterilizării să alinieze rata dobânzii la care acceptă depozite de la bănci la rata dobânzii de politică monetară. Pe de altă parte, BNR trebuie să mențină sau să crească, după caz, rata rezervelor minime obligatorii. Nu în ultimul rând, BNR trebuie să consolideze politica monetară astfel încât să contracareze politicile fiscale inadecvate, creșterea accizelor și majorarea prețurilor administrate. BNR

trebuie să țină seama într-o mai mare măsură de anticipații. Cu cât politicile macroeconomice aplicate sunt mai consistente, cu atât sunt mai credibile și au un cost social mai redus.

Ministerul Finanțelor trebuie să renunțe la cota unică de impozitare și să treacă la sistemul progresiv de impozitare. Să găsească altă soluție pentru Fondul Proprietatea, pentru a nu adânci deficitul bugetar. Este necesar un plan coerent pentru a absorbi în viitor intrările mari de capital din fondurile UE în conturile publice. De asemenea, propunem promovarea unor politici salariale prudente în sectorul public. Pentru a nu majora presiunile din partea excesului de cerere agregată, veniturile din privatizare ar trebui economisite. Creșterea gradului de absorbție a fondurilor europene presupune modernizarea administrației publice. De asemenea, Ministerul Finanțelor trebuie să reformeze cât mai rapid sistemul public de pensii, introducând pilonul 2 – pensia obligatorie administrată de un fond privat de pensii și pilonul 3 – pensia privată opțională. Altfel, deficitele puternice create în acest domeniu ar dezechilibra fatal situația finanțelor publice.

Strategia promovată la nivelul economiei românești trebuie să favorizeze nu numai termenul scurt. Viteza de reacție la șocurile apărute trebuie mărită și obiectivele potențial conflictuale înlăturate. Este nevoie să se stabilească clar dacă șocurile care afectează economia românească sunt temporare sau permanente. În caz contrar, politicile de stabilizare macroeconomică aplicate „destabilizează” economia, datorită neluării în considerare a lag-urilor de politică – interne (de recunoaștere, decizional și de acțiune) și externe.

Este necesară generalizarea analizei cost-beneficiu la orice decizie de politică. Fără o evaluare a impactului este dificil de cuantificat pierderile de bunăstare ca urmare a abaterii de la obiectivele dorite. În implementarea politicilor economice este nevoie de mai multă consistență. Politicile macroeconomice trebuie să se bazeze mai mult pe reguli decât pe discreționism.

Trebuie mărită sincronizarea între decidenții de politici macroeconomice. Este necesar un aranjament instituțional riguros între Banca Națională a României și guvern pentru a se sincroniza efectele politicilor monetară și fiscală. Trebuie conștientizat faptul că „reglarea fină” în cazul politicii fiscale este imposibilă, deoarece acest tip de politică are un decalaj intern ridicat.

Convergența reală cu Uniunea Europeană

Convergența nominală se poate atinge într-un termen mai scurt decât convergența reală. Totuși, există un consens în a considera că un grad ridicat al convergenței reale înseamnă de fapt esența unei integrări avantajoase.

Există *două viziuni* asupra procesului de convergență reală. *Prima abordare* presupune analiza convergenței reale prin intermediul convergenței veniturilor; convergenței productivității; convergenței prețurilor relative; convergenței structurii socioocupationale; convergenței standardelor educaționale. *A doua abordare* presupune analogia dintre criteriile de aderare la o zonă monetară optimă și criteriile de convergență reală. Astfel, se consideră că un grad ridicat de deschidere a economiei, sincronizarea ridicată a ciclurilor de afaceri cu cel al UE, mobilitatea crescută a forței de muncă, flexibilitatea prețurilor și salariilor și gradul ridicat de dezvoltare financiară conduc la antrenarea unui proces rapid de catching-up față de țările din modelul european.

Progresele în îndeplinirea criteriilor de convergență nominală au influențat variabilele economice reale, relația reciprocă fiind, de asemenea, valabilă. Inițial, convergența nominală poate genera o reducere a performanțelor. Astfel, impunerea respectării criteriilor de la Maastricht (mai ales în ceea ce privește deficitul bugetar și datoria publică) poate afecta procesul de convergență al economiilor în care nivelul investițiilor este redus.

Însă îndeplinirea în totalitate a criteriilor de la Maastricht este în măsură să asigure o mai mare stabilitate macroeconomică, ceea ce va crea premisele unei rate superioare de creștere economică. Reducerea ratei inflației și a ratei dobânzii determină o creștere a investițiilor și prin urmare a PIB-ului. În plus, reducerea ratei inflației accelerează procesul de convergență a salariilor. Un curs de schimb stabil al monedei naționale determină o creștere a ISD-urilor și a exporturilor (a gradului de deschidere), cu implicații favorabile asupra procesului de convergență reală.

Caseta 4**Propuneri de criterii de convergență reală**

Se încearcă fundamentarea unor criterii cantitative privind măsurarea convergenței reale:

- a) Creșterea volumului PIB (pe o scară de $\pm 2\%$ în raport cu media a trei state cu cele mai bune performanțe);
- b) Nivelul șomajului (pe o scară de 3% în jurul mediei a trei state cu cele mai bune performanțe);
- c) Soldul balanței de operațiuni curente exprimat în procente din PIB (în limitele a $\pm 2\%$ din PIB);
- d) Indicatorul de competitivitate în raport cu Germania (care să nu varieze mai mult de 10% în raport cu nivelul estimat pentru momentul intrării euro pe piață) (Hen, Leonard, 2003).

Alți autori (Isărescu, 2004) consideră că procesul de convergență reală poate fi cuantificat prin următoarele criterii:

- a) gradul de deschidere al economiei (calculat ca pondere a exporturilor + importurilor în PIB);
- b) ponderea comerțului bilateral cu țările membre ale UE în totalul comerțului exterior;
- c) nivelul PIB /locuitor (exprimat fie la cursul nominal, fie la paritatea puterii de cumpărare);
- d) structura economiei (exprimată prin ponderea valorii adăugate brute aduse de principalele sectoare în PIB).

Convergența reală devine posibilă dacă se susține un efort investițional consistent favorizat de o rată înaltă a economisirii și a ISD (ca pondere în PIB), crește nivelul de calificare și receptivitate la nou al forței de muncă, are loc sporirea competitivității și a productivității și crește coeziunea socială.

Considerăm că este util să începem studiul convergenței reale a economiei românești cu modelul european de la *analiza PIB/locuitor la paritatea puterii de cumpărare*. În România, PIB/locuitor la paritatea puterii de cumpărare față de media UE-25 se află la nivelul de 34% în 2006. Mai redus decât cel al Cehiei (75%), Poloniei (51%), Ungariei (63%), Sloveniei (83%), dar mai ridicat decât cel al Bulgariei (33%).

PIB pe locuitor la paritatea puterii de cumpărare
(față de UE-25 = 100)

Tabelul 5
(%)

Ani	2003	2004	2005	2006 (estimări)
Tări				
Bulgaria	29,7	30,6	32,1	33,3
Cehia	67,8	70,3	73,3	75,0
Polonia	47,0	48,8	49,8	51,0
România	30,0	32,2	32,9	34,2
Ungaria	59,3	60,1	61,9	63,2
Grecia	81,1	82,0	83,6	84,7
Spania	97,4	97,6	98,3	98,2
Portugalia	72,8	72,4	71,2	70,0
Italia	107,8	105,8	103,6	103,1
UE-15/UE-25	100	100	100	100

Sursa: Baza de date EUROSTAT, 2006.

În ceea ce privește *orizontul estimat al convergenței relative*, în ipoteza unui ritm de creștere mediu anual al PIB/locuitor în România de 4%, iar în UE-25 de 2%, *sunt necesari 52 de ani pentru a ajunge din urmă UE-25*.

Analiza structurii economiei românești pe sectoare (pe baza contribuției valorii adăugate brute) arată că aceasta nu s-a modificat substanțial între 1995 și 2004. *România are cel mai redus nivel al convergenței structurale* dintre toate țările foste comuniste (50,8%) în condițiile în care pentru anul 2004 media în țările central și est europene a fost de aproximativ 75%, iar Bulgaria a înregistrat o valoare apropiată (68%).

Contribuția sectoarelor la crearea valorii adăugate brute (2003-2004)

(comparație România – UE-25)

(la prețuri curente și curs de schimb curent)

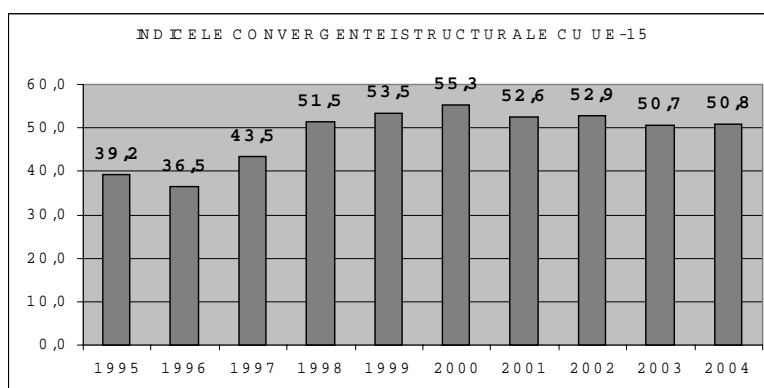
Tabelul 6

(% din total)

Țări	Ani		Valoarea adăugată brută în agricultură, vânătoare și pescuit		Valoarea adăugată brută în industrie, inclusiv energie		Valoarea adăugată brută în construcții		Valoarea adăugată brută în comerț, transport și comunicații		Valoarea adăugată brută în afaceri și servicii financiare		Valoarea adăugată brută în alte servicii	
	2003	2004	2003	2004	2003	2004	2003	2004	2003	2004	2003	2004	2003	2004
Bulgaria	11,6	10,7	25,2	25,0	4,5	5,1	23,1	23,3	19,8	19,9	15,8	16,1		
Cehia	3,0	3,3	30,4	31,0	7,0	6,9	25,8	25,4	16,4	16,3	17,4	17,0		
Polonia	4,4	5,1	23,7	25,4	5,9	5,6	27,7	27,2	18,1	17,5	20,2	19,2		
România	13,0	14,3	28,2	28,2	6,5	6,7	22,7	23,1	13,4	15,8	16,2	11,9		
Ungaria	3,3	3,8	25,5	26,1	4,9	5,1	20,9	20,5	20,7	20,5	24,6	24,0		
Grecia	6,7	5,7	13,3	12,9	8,6	8,3	30,0	30,6	20,0	19,1	21,4	22,4		
Spania	3,7	3,5	19,1	18,4	10,0	10,7	25,6	25,6	20,9	20,9	20,8	20,8		
Portugalia	3,4	3,3	18,7	18,6	6,7	6,5	24,5	24,6	20,9	20,8	25,8	26,3		
Italia	2,5	2,5	21,4	21,4	5,6	5,9	23,4	23,1	26,5	26,6	20,5	20,5		
UE-15/UE-25	2,1	2,1	20,5	20,5	5,8	6,1	21,6	21,6	27,1	27,1	22,9	22,6		

Sursa: Baza de date EUROSTAT, BNR, INSSE, 2006.

Contribuția agriculturii la PIB s-a redus în perioada 1995-2004, însă numai într-o mică măsură (cu toate că în 2004 față de 2003, ea a crescut, fiind un an agricol bun). Jumătate din decalajul structural față de UE-15 este explicat de ponderea relativ redusă a serviciilor în PIB (de aproximativ 50 %, față de 72 % în UE-15 în 2004). Analizând compoziția acestora, se remarcă o slabă dezvoltare a serviciilor către firme, a serviciilor publice, de turism și o evoluție favorabilă a comerțului, transporturilor și telecomunicațiilor.

Sursa: Baza de date EUROSTAT, 2005.

Figura 1. Evoluția gradului de convergență a structurii economiei românești cu UE-15

Potrivit Comisiei de Prognoză (2005) pentru perioada 2006-2008, structura economiei va rămâne relativ nemodificată. Pentru anul 2008, indicele convergenței structurale calculat relativ la UE-25 va fi de 55,3%. Divergența structurală poate crește dacă ponderea serviciilor în PIB-ul UE-25 se va majora.

**Estimarea valorii adăugate la nivel sectorial în România
(2006-2008)**

Tabelul 7

	2006	2007	2008
Industrie	31,1%	31,4%	31,5%
Agricultură	12,8%	12,3%	11,7%
Construcții	7,2%	7,5%	7,8%
Total servicii	48,8%	49,0%	49,0%

Sursa: Comisia Națională de Prognoză, 2005.

De altfel, România are o problemă structurală și în ceea ce privește *intensitatea energetică a economiei* (consumul de energie raportat la PIB, în kg de combustibil sau echivalent la 1.000 de euro).

Intensitatea energetică a economiei

(consumul de energie raportat la PIB, în prețuri constante 1995=100,
kgoe – kg la echivalent petrol, pe 1.000 euro)

Tabelul 8

Tări \ Ani	2001	2002	2003
Bulgaria	1930	1804	1756
Cehia	884	876	890
Polonia	674	654	663
România	1368	1316	1368
Ungaria	589	580	582
Grecia	261	258	250
Spania	225	226	227
Portugalia	244	255	251
Italia	184	184	192
UE15/UE25	210	207	210

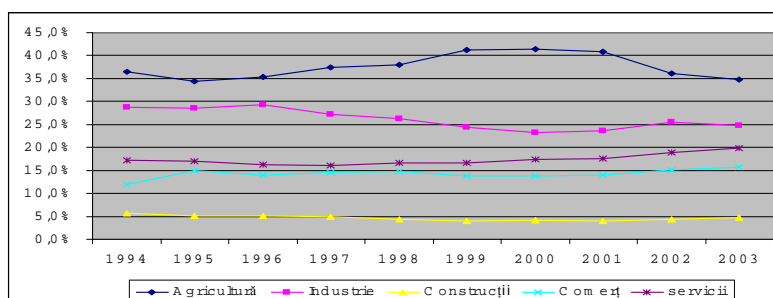
Sursa: Baza de date EUROSTAT, INSSE, 2006.

România are o producție cu consum energetic ridicat de 6,5 ori mai mare decât consumul mediu de energie din UE-25.

În privința *repartizării sectoriale a populației ocupate*, tendința care s-a manifestat în țările în tranziție a fost aceea de reducere a populației ocupate (civile) în agricultură și în industrie

și de majorare a acesteia în servicii. Evoluția ocupării pe diferite activități a fost una divergentă în cazul României, caracterizându-se prin alocarea în mare parte a resurselor de muncă în sectoarele cu o eficiență mai redusă – agricultura și industria.

Principalele probleme identificate în legătură cu structura forței de muncă în România comparativ cu UE-15/UE-25 se referă la: ponderea mare și ușor descrescătoare a populației ocupate în agricultură începând cu anul 2000 (34,8% în 2003 – de peste 8 ori mai mare comparativ cu media UE de 3,95%); ponderea crescătoare, dar totuși redusă, a populației ocupate în servicii (32,1% în 2003 față de 70,2% în UE); diminuarea populației ocupate în industrie, ponderea acesteia fiind însă, de asemenea, peste media europeană de 18,1% și slaba mobilitate a forței de muncă din agricultură și industrie către sectorul serviciilor.

Sursa: INSSE, 2004.

Figura 2. Evoluția ponderii populației civile ocupate la nivel sectorial

Indicele convergenței socioocupationale cu UE-15 reflectă specificul repartizării pe activități a ocupării din România, precum și diferențele enorme față de celelalte țări din ECE. Astfel, în anii 1995 și 2003, la o medie a indicelui acestora de peste 65-70%, România a înregistrat valori de 24,78%, respectiv de 26,05 %.

Pentru a studia impactul aderării asupra bunăstării indivizilor, considerăm că *analiza convergenței prețurilor* trebuie însoțită de *analiza convergenței veniturilor* (mai ales pe baza salariilor).

Viteza de convergență a prețurilor din România față de media prețurilor din UE-25 (43%) este mult mai rapidă decât viteza de convergență a veniturilor (din salarii) față de media UE-25 (9,2%). Salariul mediu brut în România este de numai 271 euro în 2006 pe când în UE-25 salariul mediu brut este de 2.888 euro. Rezultă o putere de cumpărare scăzută. Și un cerc vicios al sărăciei.

Vom reprezenta în tabelul următor comparația dintre convergența prețurilor (exprimată pe baza prețurilor la bunurile de consum final achiziționate de menaje, inclusiv taxele indirecte, UE-25=100) și convergența veniturilor (exprimată pe baza salariului mediu brut pe țări, în euro și procente față de UE-25 = 100).

Convergența prețurilor versus convergența salariilor medii brute
(comparație România – UE-25)

Tabelul 9

Țări	Ani	Convergența prețurilor 2003		Convergența salariilor medii brute 2003		Convergența prețurilor 2004		Convergența salariilor medii brute 2004	
		%	euro	%	euro	%	euro	%	euro
Bulgaria		42,6	202	7		43	213,5	7,2	
Cehia		55,5	777	26,9		55	841,6	28,6	
Polonia		53,4	698	24,1		52,4	699,2	23,8	
România		41,5	245	8,5		43,2	271,8	9,2	
Ungaria		59	763	26,4		61,9	838,2	28,5	
Grecia		84,5	1984	68,7		85,1	2040,2	69,5	
Spania		86,6	2017	69,8		87,4	2081,6	70,9	
Portugalia		87,3	1343	46,5		85,7	1394,5	47,5	
Italia		102,3	3020	104,5		102,7	3100,3	105	
UE-15/UE-25		100	2888	100		100	2934,5	100	

Sursa: Calcule proprii, după baza de date EUROSTAT, 2006.

Orizontul estimat al convergenței relative cu UE-25 arată o situație dezastruoasă privind evoluția salariului mediu în România. În ipoteza în care ritmul mediu anual de creștere al salariilor medii brute din România va fi de 6%, iar în UE-25 de 3% pe an, *numărul de ani necesar pentru a „prinde din urmă” UE-25 din acest punct de vedere este de 98* (iar dacă salariul mediu brut în România ar crește cu un ritm anual mediu de 10% iar în UE-25 de 3%, am ajunge din urmă UE-25 în 33 de ani).

În timp ce veniturile sunt mai mici de 10 ori față de media UE-25, noi plătim unul dintre cele mai mari prețuri la energie electrică (80 euro/MWh) comparativ cu statele membre (40-55 euro/MWh). Aceeași situație o regăsim la prețul gazelor naturale, unde s-a negociat cu Gazprom *cel mai mare preț pe metru cub de gaze naturale dintre țările foste comuniste*. În cazul prețului la petrol, s-a privatizat Petrom și s-a dat posibilitatea OMV de a extrage petrol din zăcămintele autohtone, care apoi este vândut mult mai scump către consumatorii interni. Nu se poate invoca aici existența unui acord convenit cu Uniunea Europeană privind alinierea prețurilor europene la gaze naturale și energie. În Uniunea Europeană nu există prețuri unitare la aceste două categorii de utilități publice.

Deși veniturile în România vor crește în medie cu 8% în 2006, prețurile la gazele naturale se vor majora cu 27%, iar prețul unic de referință la energie termică cu peste 20%.

În plus, va trebui să suportăm creșterile de prețuri datorate creșterii accizelor (cu 13,5% în mai 2006, creștere care s-a făcut mai devreme cu 3 luni decât termenul convenit cu UE, din nevoia disperată de bani la buget).

Ieșirea din cercul vicios al sărăciei se poate face prin *creșterea productivității muncii*. Astfel pot crește salariile, se mărește ritmul de creștere economică, crește standardul de viață etc.

Productivitatea muncii/persoană angajată

(PIB la paritatea puterii de cumpărare/persoană angajată, raportată la UE-25=100)

Tabelul 10

Ani	2003	2004	2005	2006
Țări				
Bulgaria	31,9	31,7	32,6	33,6
Cehia	62,0	64,3	68,6	70,4
Polonia	59,6	62,0	62,7	63,8
România	34,0	36,3	36,6	37,9
Ungaria	66,8	68,1	70,1	71,6
Grecia	100,5	98,2	97,5	101,1
Spania	99,9	99,1	97,9	95,3
Portugalia	66,0	65,8	65,2	64,8
Italia	111,7	110,3	108,8	108,3
UE-15/UE-25	100	100	100	100

Sursa: Baza de date EUROSTAT, 2006.

Plecând de la ipoteza unui ritm de creștere a productivității medii a muncii în România de 5% anual, iar în UE-25 de 5% ritm de creștere mediu anual, *România va avea aceeași productivitate a muncii/persoană angajată ca și cea din UE-25 într-un orizont de timp estimat la 36 de ani.*

Creșterea productivității muncii trebuie corelată cu *creșterea investițiilor de afaceri* (ca pondere în PIB). De fapt, indicatorul relevă ponderea din PIB pe care sectorul privat o utilizează pentru investiții (este vorba de creșterea ponderii formării brute de capital fix în PIB în sectorul privat).

Investiții de afaceri
(% din PIB)

Tabelul 11

Ani	2002	2003	2004
Țări			
Bulgaria	15,3	16,5	17,7
Cehia	22,9	22,7	22,6
Polonia	15,3	14,9	14,6
România	18,3	18,6	18,6
Ungaria	18,3	18,8	19,3
Grecia	20,0	21,3	21,1
Spania	22,7	23,5	24,5
Portugalia	21,6	19,4	19,2
Italia	19,1	17,8	18,1
UE-15/UE-25	17,2	16,9	17,1

Sursa: Baza de date EUROSTAT, INSSE, 2006.

Ponderea investițiilor de afaceri în PIB este superioară mediei UE-25, ceea ce relevă un potențial ridicat al sectorului privat românesc pentru dezvoltare.

Pentru a avea un proces de catching-up rapid, specialiștii în macroeconomie recomandă țărilor în tranziție să-și *dezvolte infrastructura*. În anul 2006, investițiile publice s-au redus aproape la zero.

Există puține *drumuri publice care au fost reparate, întreținute sau modernizate în ultimii doi ani*. Autostrada București – Pitești a fost reparată doi ani la rând pe aceeași porțiune. La Autostrada București – Focșani – Albița nu s-au făcut nici măcar studiile de fezabilitate. În bugetul pentru anul acesta a fost alocată pentru autostrada București – Brașov – Tg. Mureș – Cluj – Oradea – Borș suma de 4,5 milioane euro, adică banii necesari pentru construcția unui kilometru de autostradă. Privitor la construirea unor rețele de drumuri rapide, pentru circulația de tranzit a traficului greu, situația este dezastruoasă. Nu s-a făcut nimic.

Pentru a moderniza economia avem nevoie de o *infrastructură dezvoltată*. Este nevoie de autostrăzi, rețele de telecomunicații, extinderea și diversificarea serviciilor de intermediere financiară, utilități publice adecvate etc.

Una dintre căile principale de finanțare a proiectelor de investiții în aceste domenii, în condițiile restricțiilor bugetului public, o constituie fondurile structurale și de coeziune, acordate de Uniunea Europeană. *Începând de la 1 ianuarie 2007, autoritățile române vor trebui să cheltuiască 9 milioane de euro pe zi, timp de doi ani*. În următorii ani României i-au fost alocate drept fonduri structurale și de coeziune 28 miliarde de euro. Acești bani trebuie cheltuiți până în 2015. Se pot adăuga alte 20 miliarde de euro din alte tipuri de finanțări europene.

Și totuși. *Capacitatea redusă de absorbție a fondurilor europene* de către România este una extrem de redusă. Lipsa proiectelor eligibile, a mecanismelor instituționale și a posibilităților de cofinanțare vor face ca România să poată absorbi doar 10-15% din total fonduri alocate de UE în 2007. Țările foste comuniste care au aderat în mai 2004 aveau în primul an un grad de accesare între 22-25%. Efectul direct al acestei stări a economiei românești deloc îngust investițional este prelungirea perioadei de compatibilizare cu modelul european. Practic saltul înainte favorizat de condiția de insider a României nu se va produce la dimensiunile și cu consecințele lui așteptate asupra bunăstării oamenilor. Persistența structurală în periferie a României este o provocare serioasă pentru modelul european de integrare și o urgență istorică pentru români și statutul lor în lumea preglobală de mâine.

Cu o pondere a veniturilor bugetare în PIB de numai 30%, României îi va fi greu să cofinanțeze mare parte din proiectele europene de modernizare. Din punctul de vedere al ponderii veniturilor bugetare colectate în PIB, România are o situație dezastruoasă.

Ponderea veniturilor la buget în PIB

Tabelul 12
(%)

Ani	2003	2004	2005
Țări			
Cehia	41,1	41,7	41,5
Polonia	39,9	38,6	40,8
România	29,8	30,3	30,3
Ungaria	43,4	44,1	44,5
Grecia	43,2	42,0	41,8
Spania	38,3	38,7	39,3
Portugalia	42,9	43,2	41,8
Italia	44,8	44,3	44,0
UE-15 / UE-25	44,7	44,5	45,0

Sursa: Baza de date EUROSTAT, BNR, INSSE, 2006.

Multe dintre problemele structurale ale economiei românești ar putea fi rezolvate prin *creșterea investițiilor străine directe (ISD)* în economia românească.

Creșterea stocului de capital fizic al economiei românești va genera o rată mai ridicată de creștere economică → creșterea productivității și a veniturilor → creșterea gradului de ocupare a forței de muncă → un proces mai rapid de ajustare structurală a economiei, dacă ISD sunt predominante în sectorul serviciilor. În plus, ISD bazate pe transferul de tehnologie măresc viteza de convergență. Ele reprezintă și o sursă stabilă de finanțare a deficitului de cont curent.

Avantajele României în atragerea ISD sunt legate de: mărimea pieței interne; proximitatea; nivelul fiscalității; costul unitar al forței de muncă; riscul politic scăzut și importanța acordată procesului de privatizare.

România înregistrează un *cost redus al forței de muncă*, influențând astfel localizarea activităților intensive în utilizarea acestui factor de producție. Însă, nivelul redus de tehnologizare al economiei românești conduce la o productivitate mai redusă a muncii relativ la noile state membre ale UE, ceea ce erodează o parte din avantajul salariilor mai reduse, aflate la un nivel de numai 7% din cel al UE-15.

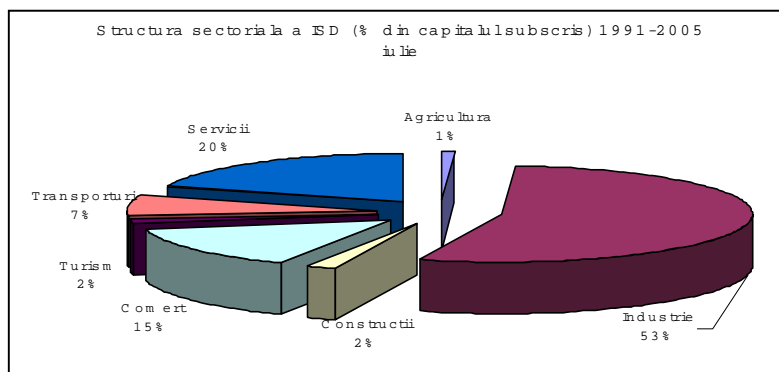
Nivelurile relative ale costurilor orare ale forței de muncă
(față de UE-15=100)

Tabelul 13
(%)

Ani	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Țări						
Cehia	17	21	23	22	24	26
Estonia	13	14	16	16	18	n.a.
Letonia	10	10	10	10	10	n.a.
Lituania	12	12	12	13	13	n.a.
Ungaria	16	18	21	21	23	25
Polonia	20	23	22	19	20	21.8
Slovenia	40	42	41	43	46	n.a.
Slovacia	14	14	15	17	18	n.a.
Bulgaria	5	6	6	6	6	6.6
România	6	7	7	-	7	7.2

Sursa: Eurostat, 2005.

Fluxurile de ISD, atrase mai ales de costul scăzut al forței de muncă, nu au influențat semnificativ structura economiei, fiind corelate mai ales cu procesul de privatizare. Astfel, serviciile, care contribuie la PIB-ul României cu aproximativ 50%, nu au beneficiat decât de 20% din totalul capitalului străin subscris între 1990 și 2005; agricultura – sectorul de activitate care deține cea mai mare pondere a populației ocupate și un grad redus de înzestrare tehnică – nu a beneficiat decât într-o foarte mică proporție de capital străin.

Sursa: INSSE, 2006.

Figura 3. Structura sectorială a ISD

România a beneficiat de cel mai redus flux de ISD/locuitor dintre toate țările candidate. Cu toate acestea, contribuția ISD la creșterea PIB este ridicată (Deutsche Bank, 2005).

Impactul ISD asupra creșterii economiceTabelul 14
(%)

Contribuție Țări	Creșterea PIB	Contri- buția muncii	Contri- buția ISD	Contribuția investițiilor interne	Contribuția altor factori
România	1,5	0,1	6,6	-1,6	-3,7
Polonia	4,5	0,7	3,5	0,5	-0,3
Lituania	3,1	-0,3	2,9	0,1	0,2
Bulgaria	1,1	-0,3	2,7	-1,6	0,2
Ungaria	3,5	0,1	2,0	1,2	0,1
Estonia	4,4	-0,7	1	-0,2	4,1
Cehia	2,2	0,4	0,8	-0,4	1,4
Slovacia	4,3	0,8	0,9	-0,1	2,6
Slovenia	4,1	0,1	0,3	0,4	3,2
Letonia	4,5	-0,6	2,4	0,7	1,8

Sursa: Deutsche Bank, 2005.

România a înregistrat cea mai ridicată contribuție la creșterea PIB a ISD, deși stocul acestora între 1990 și 2003 a fost de numai 23,4 % în raport cu PIB-ul din 2003 și de 25,2 % față de cel din 2004; procentul a fost de 77,6% în cazurile Estoniei, de 51,8% al Ungariei, de 48 % al Cehiei. Pentru România, există un coeficient puternic negativ între ISD și cele interne (de - 0,9), primele având un puternic efect de crowding-out asupra celorlalte.

A doua viziune asupra convergenței reale este cea care consideră criteriile de convergență reală sinonime cu proprietățile zonelor monetare optime (grad ridicat de deschidere a economiei, sincronizarea ciclurilor de afaceri, mobilitatea forței de muncă, flexibilitatea prețurilor și salariilor, gradul de dezvoltare financiară).

România avea în 2003 un grad de deschidere a economiei de 80,4%, față de 70,6% în 2000. Astfel, economia României este mai puțin deschisă din punct de vedere economic decât economia Ungariei, Slovaciei sau Cehiei, dar cu un grad mai mare decât al Poloniei.

Gradul de deschidere a economiei
(export+import)/PIB

Tabelul 15
(%)

	2000	2001	2002	2003
Cehia	143	144,2	132,7	134,4
Ungaria	153,6	150,2	131,1	134,6
Polonia	63,1	59,8	63,3	72,6
Slovenia	116,6	116,5	114,2	114,6
Slovacia	146,0	156,5	152,7	157,6
Bulgaria	116,8	118,7	112,9	116,8
România	70,6	74,5	76,5	80,4

Sursa: www.bnro.ro, EUROSTAT, 2005.

Se apreciază (Isărescu, 2004) că în următorii ani ponderile exportului și importului în PIB vor continua să crească, iar economia României va deveni foarte deschisă, similară țărilor de mărime mică și mijlocie din UE. În ceea ce privește ponderea comerțului cu UE în totalul comerțului exterior, România a avut în ultimii 3 ani o pondere de aproape 68% la exporturi și de aproximativ 58% la importuri. Problema este că în timp ce comerțul Ungariei, de exemplu, se bazează pe autovehicule, bunuri electrocasnice și tehnică de calcul, cel al României se bazează mult pe produse cu grad redus de prelucrare (confecții, mobilier, produse metalurgice). Soluția din acest punct de vedere este, desigur, atragerea de investiții străine în domenii cu valoare adăugată mare.

Pentru o țară care își propune să adere la o zonă monetară optimă (și să atingă rapid convergența reală cu acea zonă) este importantă *sincronizarea ciclurilor de afaceri* cu cele din economiile care constituie acea zonă, în condițiile în care renunță la propria politică monetară și valutară. Cu cât sincronizarea este mai mare, cu atât costul asociat pierderii independenței monetare este mai mic.

În cazul României, se pare că există o slabă corelație a șocurilor, ceea ce presupune surse de asimetrie ce nu vor dispărea după intrarea în zona euro. Acest lucru poate fi explicat prin mai

mulți factori, structura economiei detașându-se prin importanță. Un asemenea tip de necorelare poate expune economia românească la șocuri asimetrice, agravând problema șomajului din mediul rural.

Printre criteriile de aderare avantajoasă la o zonă monetară optimă regăsim și *mobilitatea forței de muncă*, precum și *flexibilitatea salariilor și prețurilor*.

Numărul românilor care pleacă în străinătate este din ce în ce mai mare, iar acest lucru nu se întâmplă din cauza unor eventuale șocuri asimetrice, ci, desigur, din cauza problemelor structurale ale economiei românești. Aici este necesar să facem distincția între migrația pe termen scurt și cei care migrează pe termen lung și mediu.

Conform Organizației Internaționale a Muncii, românii au, pe termen scurt, o înclinație ridicată de a se deplasa în vederea căutării unui loc de muncă. În plus, românii au cea mai ridicată înclinație de a migra pentru perioade de angajare medii (câțiva ani) și lungi în comparație cu celelalte țări din Europa Centrală și de Est. Astfel de rezultate indică creșterea intensității mișcărilor oscilatorii ca strategie de căutare a unor venituri mai mari.

Cu privire la *flexibilitatea salariilor și a prețurilor*, România este una dintre țările cu probleme. În România, creșterile salariale nejustificate de creșterea productivității muncii au reprezentat principala sursă a inflației în perioada de tranziție scursă până în prezent.

Dezvoltarea sistemului financiar reprezintă o altă condiție de atins pentru a facilita convergența reală. În România există limite naturale ale extinderii pieței de capital și ale intermedierei financiare prin sistemul bancar. Instituțiile financiare internaționale au apreciat însă existența unor progrese în sistemul financiar. Astfel, ratele dobânzii s-au redus pe fondul reducerii inflației și al creșterii cererii pentru moneda națională, s-au redus împrumuturile

neperformante în sistemul bancar. Cu toate acestea, folosind drept criteriu de clasificare dezvoltarea sistemului financiar, România se poziționează pe ultimul loc (după Lituania, Estonia, Cehia, Slovenia, Letonia, Slovacia, Bulgaria, Polonia, Ungaria) (Grosu, Socol, 2003).

Cum ne va ajuta sectorul real în 2006? Poziția externă a economiei românești se deteriorează. Creșterea importurilor de energie, bunuri de capital și transport, asociată cu scăderea exporturilor, datorată aprecierii leului, precum și sfârșitul aplicării Acordului Multifibre – ce presupunea prezența privilegiată a firmelor românești pe piața europeană a textilelor, provoacă îngrijorare. În plus, firmele naționale sunt vulnerabile față de „prădarea” de către firmele transnaționale din UE.

Nu există predictibilitate fiscală. Nu există o strategie coerentă privind dezvoltarea IMM-urilor românești în contextul integrării în UE. Se afirmă cu nonșalanță că după integrare 60% din IMM vor dispărea. Amenințările pentru întreprinderile românești în contextul integrării sunt unele structurale: lipsa de know how; instabilitatea sistemului fiscal; introducerea unor noi taxe după integrarea în UE (de exemplu, taxa de mediu); costul ridicat al creditelor; cheltuieli ridicate cu standardizarea produselor; lipsa fondurilor pentru investiții în resurse umane; accesarea redusă a fondurilor europene. Doar 2% din IMM-uri au accesat fonduri europene în 2005.

Sondajele de opinie efectuate asupra întreprinzătorilor arată că aceștia sunt măcinați de câteva întrebări serioase. Cum ajută guvernul firmele românești să facă față concurenței din UE? Cum ajută guvernul exportatorii români? Cum pot firmele din România să elaboreze strategii fiscale pe termen lung?

La ce ne obligă convergența reală?

Pentru atingerea rapidă a convergenței reale a României cu țările UE-25, *recomandăm* ca România să stimuleze creșterea productivității muncii într-un ritm mai ridicat decât aprecierea

cursului de schimb față de euro, pentru a crește competitivitatea, exporturile și a îmbunătăți situația balanței comerciale.

Nu trebuie să ne concentrăm exclusiv pe dezvoltarea infrastructurii pentru a găsi calea spre o integrare avantajoasă. Dacă dezvoltarea infrastructurii nu este însoțită de reducerea costurilor de tranzacție (cadru legislativ stabil și coerent, consolidare instituțională, mediu de afaceri stimulat, liberalizarea intrărilor și ieșirilor pe/de pe piață, dezvoltarea infrastructurii primare, reducerea externalităților etc.), România va deveni tărâmul rețelelor de distribuție și marketing (piață de desfacere, în mod absolut). Va avea loc o redistribuire a fondurilor în favoarea regiunilor bogate (care atrag marea parte a activităților de conceptualizare, cu pondere mare în costurile de producție).

Pentru ca politica de coeziune să fie eficientă ar trebui ca fondurile să fie acordate regiunilor din apropierea centrului (sub formă de cercuri concentrice, în valuri, spre exterior). Experiența arată că zonele izolate beneficiare ale fondurilor structurale nu au avut decât creșteri temporare (vezi regiunile Mezzogiorno, Andaluzia, landuri din Germania de Est etc.). Astfel, trebuie reformate modelele actuale privind creșterea coeziunii în modelul european. Ar trebui ca regiunile mai puțin dezvoltate să fie ajutate să genereze externalități tehnologice pozitive (să incumbe în sistem forțe centripete puternice). Este necesară revitalizarea stimulentei, și nu „obișnuința comportamentului de cerșetor” pentru acestea. Propunem ca împărțirea fondurilor structurale să se facă după principiul „mai multe fonduri la mai puține regiuni”. Aceste regiuni vor genera externalități pozitive, rezultând o capacitate mai mare de extindere a centrului și de reducere a periferiei.

Trebuie aplicat un mix de măsuri pentru atragerea investițiilor străine directe (pentru profesioniști nu constituie un paradox asocierea celui mai redus cost orar al forței de muncă dintre țările UE – membre și candidate – și scăderea ISD cu 40% în primele patru luni ale anului 2005 față de aceeași perioadă a anului trecut). Greșeala constă în lipsa

viziunii asupra măsurilor adoptate, care de multe ori sunt unilaterale. Este necesară specializarea în domenii cu valoare adăugată ridicată, domenii care să fie interconectate (nu este indicată specializarea în foarte multe domenii), astfel încât să se mărească competitivitatea economiei românești.

Altfel, merită să concepem o strategie pentru reținerea lucrătorilor înalt calificați prin: înființarea parcurilor tehnologice; înființarea parcurilor industriale; stimularea înființării de parteneriate învățământ – cercetare – incubatoare de afaceri; stimulente fiscale acordate firmelor din domeniile de înaltă tehnologie etc. România va fi afectată negativ de migrația forței de muncă cu o calificare superioară către sectoarele bazate intensiv pe cunoaștere, din centrul modelului european. România va trebui să favorizeze migrația forței de muncă cu calificare redusă → flexibilizarea pieței muncii → creșterea transferurilor curente din străinătate → scăderea deficitului de cont curent → creșterea consumului → – printr-o strategie coerentă – creșterea ofertei agregate interne → reducerea șomajului etc.

Este ineficace folosirea preponderentă a cursului de schimb pentru creșterea eficienței comerțului exterior, deoarece nu conduce decât la menținerea unei structuri economice neconcordanțe cu Uniunea Europeană. Sunt necesare măsuri structurale de creștere a competitivității exporturilor: specializare în domenii cu valoare adăugată ridicată, creșterea calității, reducerea prețurilor, publicitate, participare la târguri expoziții internaționale etc. Pe de altă parte, folosirea instrumentului de curs de schimb poate constitui și o barieră la ieșirea de pe piață.

Este necesară creșterea ponderii comerțului intraindustrial, ceea ce va genera o simetrie mai ridicată a șocurilor în condițiile adoptării monedei unice; corelația ciclurilor de afaceri va fi mai ridicată, ceea ce va reduce neajunsurile politicii monetare comune. În plus, dezvoltarea sectorului serviciilor va contribui la o convergență structurală mai ridicată.

Conceperea unei strategii de creștere a similarității structurii exporturilor românești cu cele ale UE ar conduce la stimularea economiilor de scară și creșterea productivității. Dacă această strategie ar fi combinată cu diversificarea exporturilor, s-ar genera efecte pozitive asupra convergenței reale.

Lipsa unei strategii de export funcționale a României a făcut ca firmele străine ce au făcut investiții străine directe în economia românească să stabilească profilul exporturilor românești (profil în care predomină produsele cu valoare adăugată mică). În 2003, 60% din exporturile românești foloseau forță de muncă slab calificată, 15% foloseau resursele naturale (în special produsele agricole), 15% erau intensive în capital, iar 10% foloseau forță de muncă superior calificată.

Trebuie ocolite constrângerile promovate de politica în domeniul concurenței în modelul european. Este necesară schimbarea viziunii privind structurile de piață naționale prin stimularea fuziunilor și achizițiilor între/de către firme puternice, care să fie competitive la nivel european. România nu va putea face față presiunii forțelor concurențiale din Uniunea Europeană (se va forța chiar și crearea unor monopoluri sau oligopoluri naționale, care să poată susține financiar activități de cercetare – dezvoltare – implementare).

România trebuie să reducă procentul contribuției la asigurările sociale astfel încât să se stimuleze crearea de noi locuri de muncă. Pe de altă parte, se impune promovarea unei politici industriale eficiente pentru a se crea externalități tehnologice.

Autoritățile românești trebuie să stimuleze sectorul IMM. Propunem simplificarea procedurilor de creare a unei afaceri, conceperea unor campanii de promovare a afacerilor de succes (ca modele de întreprinzători) și crearea mai multor incubatoare de afaceri. În plus, considerăm necesară conceperea unor programe de capitalizare a întreprinderilor prin acordarea unei perioade de grație de 3 ani privind plata impozitului pe profitul reinvestit (începând din primul an în care firmele declară profit).

Dacă la nivelul Comisiei Europene se gândește *think small first*, România consideră potrivită strategia *think small out*. Cum altfel putem privi cifrele care arată că numărul falimentelor IMM a crescut în 2005 cu 61%? Sau că în 2006 suntem pe locul doi în UE-27 în ceea ce privește dinamica falimentelor (o creștere de 16%, după Ungaria în care falimentele IMM au crescut cu 19%)? În condițiile în care capitalul social minim de constituire a unui SRL este de numai 60 de euro la noi, în Bulgaria 2.500 euro, iar în Ungaria și Polonia de 12.000 euro.

Nu în ultimul rând, fundamentarea unei strategii energetice care să asigure o mai mare independență a României reprezintă un alt deziderat. Reducerea puterii căutătorilor de rentă din domeniul energetic și crearea unei piețe a energiei ar reprezenta primii pași de luat în considerare.

Adaptarea României la Strategia Lisabona

România poate realiza un proces sustenabil de convergență reală cu modelul european prin adaptarea la cerințele Strategiei (Agendei) Lisabona. Consiliul European de la Lisabona (martie 2000) a stabilit ca până în 2010 Uniunea Europeană să devină „cea mai competitivă și dinamică economie bazată pe cunoaștere din lume, capabilă să genereze o creștere economică susținută, o rată mare de ocuparea forței de muncă și o ridicată coeziune socială”.

Inițial, pachetul de reforme cuprins în Agenda Lisabona a fost conceput pe perioada 2000-2010. Realizarea unei societăți bazate pe cunoaștere, desăvârșirea construcției pieței interne și promovarea concurenței (pentru serviciile publice și pentru cele financiare), crearea unei piețe a muncii adaptabile la schimbările economice, dar și compatibilitatea politicilor economice cu cele privind mediul înconjurător, constituie elemente ale strategiei modelului european.

Pentru realizarea acestor reforme, s-au stabilit câteva obiective fundamentale: consolidarea pieței unice în sectorul telecomunicațiilor, al energiei și serviciilor financiare; facilitarea

accesului la noi tehnologii, inclusiv la telefonie mobilă și internet; încurajarea cercetării, prin creșterea până la 3% din PIB a cheltuielilor alocate cercetării și tehnologiei și prin adoptarea regimului unic de brevetare european; creșterea concurenței în sectorul transporturilor feroviare și aeriene; creșterea ratei de ocupare prin stimularea inițiativei micilor întreprinzători; creșterea la 70% a ratei de participare a forței de muncă în general, inclusiv a femeilor și a lucrătorilor mai în vârstă; perfecționarea profesională a lucrătorilor și formarea deprinderii de învățare continuă pe toată durata vieții; revizuirea generală a sistemului de pensii pentru a asigura posibilitatea de susținere pe termen lung a finanțelor publice; modernizarea protecției sociale inclusiv prin reducerea numărului de persoane supuse riscului de excludere socială și acțiunea asupra cauzelor schimbărilor climatice prin reducerea emisiilor de gaze generatoare de efect de seră.

Din cauza lipsei de rezultate, Agenda Lisabona a fost „reîncărcată” în anul 2005 (Agenda Lisabona +), prin stabilirea a trei priorități majore: 1) o creștere economică bazată pe cercetare-dezvoltare, inovare, cunoștințe etc.; 2) mărirea atractivității Europei pentru investiții și 3) crearea de locuri de muncă mai multe și mai bune.

Putem considera Agenda Lisabona ca pe cel mai ambițios proiect european de modernizare. Esența acestei strategii constă în modificarea viziunii privind motoarele de creștere economică ale modelului european. Se trece de la „marșarea” pe acumularea de capital fizic (cu randamente descrescătoare) la investiția în capitalul uman, cercetare-dezvoltare (cu randamente crescătoare).

Strategia urmărește majorarea cheltuielilor publice și private pentru activitatea de cercetare-dezvoltare, cea care reprezintă elementul central al efortului de a amplifica crearea și difuzarea capitalului științific, tehnologic și intelectual. De asemenea, ea vizează asigurarea unui climat mai favorabil firmelor și afacerilor, precum și creșterea flexibilității forței de muncă astfel încât să asigure o dezvoltare armonioasă în UE.

Chiar dacă a trecut mai mult decât jumătate din perioada în care trebuiau realizate reformele aferente Agendei Lisabona și marea majoritate a țărilor din UE-25 nu îndeplinesc nici măcar o treime din țintele stabilite pentru 2010, proiectul trebuie continuat.

Analiza indicatorilor structurali corespunzători Strategiei Lisabona arată că România ocupă unul din ultimele locuri între țările UE-27. În acest moment, considerăm că România se află în faza de asimilare a tehnologiei mai degrabă decât în cea în care ar crea tehnologie. Oricât de mult ne-am dori să „ardem” etapele dezvoltării trebuie să ținem cont de decalajul structural ce ne desparte de modelul european.

Flexibilizarea forței de muncă, promovarea culturii antreprenoriale, dezvoltarea serviciilor, crearea unei infrastructuri tehnologice, creșterea investițiilor în cercetare-dezvoltare, inovare și capital uman reprezintă opțiuni de politici publice demne de luat în calcul în următorii ani.

În prezent, deși România se află departe de stadiul în care dezvoltarea să se bazeze pe inovație, nu se poate spune că nu deține germeii unei astfel de transformări de sistem. Tehnologia folosită de România este în marea ei majoritate importată. Ne bazăm mai mult pe transferul de tehnologie făcut de firmele cu capital străin ce activează la noi. Totuși, tehnologia adusă de firmele străine nu este de ultimă generație, nu are potențial de inovare. Ca urmare a costurilor reduse cu forța de muncă, exporturile românești sunt competitive prin preț, și nu prin aportul de inovare.

Pentru a efectua o analiză diagnostic al gradului de pregătire al României față de cerințele Agendei Lisabona, vom utiliza o serie de indicatori structurali cheie (ponderea cheltuielilor de cercetare dezvoltare în PIB; participarea tinerilor la educație; gradul de acces la internet; învățarea continuă etc.).

Convergența reală rapidă a României cu UE în domeniul productivității muncii se poate realiza rapid prin două motoare:

investiția în capitalul uman și investiția în tehnologie avansată, know how, cercetare-dezvoltare etc.

În ceea ce privește capitalul uman, *ponderea cheltuielilor publice cu educația în PIB în România (3,9% din PIB) este cea mai redusă din Uniunea Europeană 27 (5,4% din PIB)*. Bulgaria cheltuie pentru educație 4,2% din PIB, Cehia 4,6%, Polonia 5,8%, iar Ungaria 5,7% din PIB. Țările din modelul sudic se comportă diferențiat privind cheltuielile cu educația. Astfel Grecia alocă 4,1% din PIB pentru educație, Spania 4,64%, Portugalia 6,1%, iar Italia 4,95%. Dezechilibrul în ceea ce privește înzestrarea cu capital uman se adâncește. *Prin exodul creierelor românești peste granițe, unde se oferă salarii mai mari cu cel puțin 50%, apar riscuri enorme privind dezechilibrarea înzestrării cu capital uman.*

Participarea populației tinere la educație este de nivel mediu în România, rata acesteia fiind aproape de limita impusă de UE până în 2010, de minimum 85%. În 2005, gradul de participare a tinerilor la sistemul educațional era de 75,2%, mai mic decât Cehia (90,3%), Polonia (90%), Ungaria (83,3%), dar mai mare decât Portugalia (48%) și Spania (61,3%).

Participarea tinerilor la educație

(ponderea populației între 20-24 ani care a terminat cel puțin liceul,
% din total populație din același grup)

Tabelul 16

Țări	Ani	2003	2004	2005
Bulgaria		75,6	76,0	77,3
Cehia		92,0	90,9	90,3
Polonia		88,8	89,5	90,0
România		73,8	74,8	75,2
Ungaria		85,0	83,4	83,3
Grecia		81,7	81,9	84,0
Spania		62,1	61,1	61,3
Portugalia		47,7	49,0	48,4
Italia		69,9	72,9	72,9
UE-15/UE-25		76,5	76,6	77,3

Sursa: Baza de date EUROSTAT, INSSE, 2006.

Calitatea factorului uman este relevant analizată prin prisma indicatorului *speranța medie de viață la naștere*. În 2005, în România, speranța medie de viață la naștere era de 68 de ani, în Grecia 68,4 ani, în Spania 70,2 ani, iar în Italia de 74,4 ani.

Creșterea contribuției factorului uman la creșterea economică se face în condițiile în care sistemul de îngrijire a sănătății este dezvoltat. Indicatorul *cheltuieli pentru îngrijirea sănătății ca pondere în PIB* arată că România acordă o importanță minoră acestui domeniu.

Cheltuieli pentru îngrijirea sănătății
(% din PIB)

Tabelul 17

Ani	2003	2004	2005
Țări			
Bulgaria	n.a.	n.a.	n.a.
Cehia	7,1	7,2	7,4
Polonia	4,4	4,3	4,4
România	3,8	3,9	3,8
Ungaria	6,2	6,3	6,5
Grecia	6,7	6,7	6,9
Spania	5,9	5,9	6,2
Portugalia	6,5	6,6	6,7
Italia	6,5	6,8	6,9
UE-15/UE-25	7,6	7,7	7,7

Sursa: Baza de date EUROSTAT, INSSE, 2006.

O problemă delicată privind contribuția factorului uman la procesul de „ajungere din urmă” (catching-up) o reprezintă problema *șomajului*. Chiar dacă România are o rată redusă a șomajului (6,6% în 2006) comparativ cu media UE-25 (8,4% în 2006), trebuie avute în vedere metodologia diferită de calcul și existența unui număr mare de români (aproximativ 3 milioane de persoane) plecați la muncă în străinătate. Îngrijorătoare este existența unei rate ridicate a șomajului pe termen lung (persoane în vârstă de peste 15 ani, aflate în șomaj pe o perioadă mai mare de 12 luni).

Rata șomajului pe termen lungTabelul 18
(%)

Tări \ Ani	2003	2004	2005
Cehia	3,8	4,2	4,2
Polonia	11,0	10,3	10,2
România	4,2	4,5	4,4
Ungaria	2,4	2,7	3,2
Grecia	5,3	5,6	5,1
Spania	3,7	3,4	2,2
Portugalia	2,2	3,0	3,7
Italia	4,0	4,0	3,9
UE-15 / UE-25	4,1	4,1	3,9

Sursa: Baza de date EUROSTAT, BNR, INSSE, 2006.

Existența unei rate ridicate a șomajului structural, redistribuirea inechitabilă a veniturilor, precaritatea veniturilor și a sistemului de protecție socială sunt factori care *măresc ponderea populației cu grad de risc la sărăcie*.

**Rata populației cu risc de sărăcie,
după acordarea de transferuri sociale**Tabelul 19
(%)

Tări \ Ani	2003	2004	2005
Bulgaria	14	15	15,2
Cehia	8	8	7,8
Polonia	17	17	18
România	18	18	18,3
Ungaria	12	12,2	12,4
Grecia	21	20	20,2
Spania	19	20	19,4
Portugalia	19	21	20,8
Italia	19,4	19	18,8
UE-15 / UE-25	15	16	15,8

Sursa: Baza de date EUROSTAT, BNR, INSSE, 2006.

Vom încheia potențialul capitalului uman românesc ca motor de creștere economică prin analiza ponderii persoanelor implicate în procesul de *învățare continuă*.

Învățarea continuă
(în procente din populația cuprinsă între 25-64 de ani)

Tabelul 20

Tări/Ani	2003	2004	2005
Bulgaria	1,4	1,3	1,1
Cehia	5,4	6,3	5,9
Polonia	5,0	5,5	5,0
România	1,3	1,6	1,6
Ungaria	6,0	4,6	4,2
Grecia	2,7	2,0	1,8
Spania	5,8	5,1	12,1
Portugalia	3,7	4,8	4,6
Italia	4,7	6,8	6,2
UE-15 / UE-25	9,2	10,3	10,8

Sursa: Baza de date EUROSTAT, BNR, INSSE, 2006.

Cu o rată de doar 1,6%, România are o pondere extrem de redusă în ceea ce privește implicarea persoanelor cu vârsta cuprinsă între 25 și 64 de ani în procesele de educație și training, corespunzătoare învățării continue. Suntem cu mult în urma țintei stabilite de UE pentru 2010, de minimum 12,5% participare a populației la procesul *de învățare continuă*.

În situația în care ritmul de creștere a populației cuprinse în programele de învățare continuă va fi de 20% anual iar în UE-25 de 10% anual, *vom ajunge ținta propusă de Strategia Lisabona pentru 2010 (12,5%) în 23 de ani*. Orizontul estimat al convergenței relative cu UE-25 din acest punct de vedere arată necesitatea impulsivării acestui proces.

Al doilea motor al creșterii productivității muncii – investiția în cercetare-dezvoltare, inovare, know how este și mai subdezvoltat. Ponderea cheltuielilor de cercetare dezvoltare în PIB-ul României din 2006 a fost prognozată în buget la 0,6% (cu mult sub nivelul de 3% pentru a atinge obiectivele stabilite de Consiliul European de la Lisabona pentru a anul 2010). În perioada 2002-2004, România a alocat cea mai mică pondere din PIB pentru cercetare dezvoltare dintre țările UE-27. Doar Cipru (0,37%), Letonia (0,37%) și Malta (0,29%) au alocat mai puțin de 0,4% din PIB pentru acest sector.

Cheltuieli autohtone brute pentru cercetare-dezvoltare
(% din PIB)

Tabelul 21

Tări \ Ani	2002	2003	2004
Bulgaria	0,49	0,50	0,51
Cehia	1,22	1,26	1,28
Polonia	0,58	0,56	0,58
România	0,38	0,40	0,40
Ungaria	1,02	0,95	0,89
Grecia	0,64	0,62	0,58
Spania	0,99	1,05	1,07
Portugalia	0,8	0,78	n.a.
Italia	1,16	1,14	n.a.
UE-15 / UE-25	1,93	1,92	1,9

Sursa: Baza de date EUROSTAT, 2006.

În ipoteza creșterii cheltuielilor de cercetare-dezvoltare în România cu un ritm mediu anual de 10%, iar în UE-25 cu 5% în medie, pe an, vom atinge ținta Lisabona privind acest indicator (3% cheltuieli de cercetare dezvoltare în 2010) în 35 de ani.

De altfel, România are cea mai mică pondere și în ceea ce privește cheltuielile cu echipamentele IT în PIB, comparativ cu țările analizate. În perioada 2002-2004, ponderea medie a fost de 0,3%, de zece ori mai mică decât media UE-25.

Cheltuieli cu IT
(% din PIB)

Tabelul 22

Tări \ Ani	2004
Bulgaria	1,6
Cehia	2,8
Polonia	2,0
România	0,3
Ungaria	2,4
Grecia	1,3
Spania	1,7
Portugalia	2,0
Italia	1,9
UE-15 / UE-25	3,0

Sursa: Baza de date EUROSTAT, 2006.

Una dintre țintele stabilite de Agenda Lisabona este facilitarea *accesului la Internet*, telefonie mobilă și tehnologie. Din punctul de vedere al gradului de penetrare a Internetului în gospodăria, România are un decalaj imens față de țările analizate (de cinci ori mai puțin decât media UE-25).

Gradul de acces la Internet

(ponderea gospodăriilor cu acces la Internet/ total gospodării)

Tabelul 23
(%)

Tări \ Ani	2003	2004	2005
Bulgaria	n.a.	10	n.a.
Cehia	15	19	19
Polonia	14	26	30
România	5,4	6	9
Ungaria	n.a.	14	22
Grecia	16	17	22
Spania	28	34	36
Portugalia	22	26	31
Italia	32	34	39
UE-15 / UE-25	42	43	48

Sursa: Baza de date EUROSTAT, 2006.

Dacă infrastructura în domeniul tehnologiei informației este destul de precară, nu același lucru se poate spune despre valoarea capitalului uman implicat în aceste activități. Astfel, ponderea *absolvenților de învățământ superior din domeniile științei și tehnologiei* (la 1.000 persoane cu vârsta cuprinsă între 20-29 de ani) este una peste medie, apropiată de UE-25, dar sub ținta stabilită pentru anul 2010 în cadrul Strategiei de la Lisabona (o pondere de 15%).

**Pondere absolvenților de învățământ superior
din domeniile științei și tehnologiei**

(pondere calculată la 1000 persoane cu vârsta cuprinsă între 20-29 de ani)

Tabelul 24

(%)

Tări \ Ani	2002	2003	2004
Bulgaria	11,7	8,3	8,5
Cehia	6,0	6,4	7,4
Polonia	8,3	9,0	9,4
România	5,8	9,4	9,8
Ungaria	4,8	4,8	5,1
Grecia	n.a.	n.a.	8,0
Spania	11,9	12,6	12,5
Portugalia	7,4	8,2	11,0
Italia	7,4	9,0	10,1
UE -15 / UE-25	8,9	12,3	12,7

Sursa: Baza de date EUROSTAT, 2006.

Numărul de patente înregistrate de România la Biroul European de Patente este foarte redus comparativ cu țările analizate. Cu privire la procesul inovării, România se confruntă cu o situație interesantă. Există multe invenții certificate în cadrul târgurilor internaționale de invenție, dar puține inovații. O pondere mare dintre invenții sunt implementate în producție în străinătate.

**Număr patente înregistrate la Biroul European de Patente
(la 1 milion locuitori)**

Tabelul 25

Tări \ Ani	2002	2003	2004
Bulgaria	4603	1874	n.a.
Cehia	11,995	7,369	n.a.
Polonia	4,69	1,877	n.a.
România	1353	0,333	n.a.
Ungaria	18,961	8,727	0.099
Grecia	9,916	6,186	n.a.
Spania	30,507	14,359	n.a.
Portugalia	4,751	3,936	n.a.
Italia	83,291	46,947	0.035

Sursa: Baza de date EUROSTAT, 2006.

Capacitatea României de a folosi tehnologia informației ca potențial motor al unei convergențe reale rapide cu modelul european poate fi analizată valid și prin *ponderea exporturilor de produse de înaltă tehnologie* (în total exporturi).

Exportul de produse de înaltă tehnologie
(pondere în total exporturi)

Tabelul 26

Ani	2002	2003	2004
Țări			
Bulgaria	2,6	2,9	2,5
Cehia	12,3	12,4	13,5
Polonia	2,4	2,7	2,7
România	3,1	3,3	3,1
Ungaria	20,8	21,8	24,6
Grecia	6,7	7,4	7,1
Spania	5,7	5,9	5,7
Portugalia	6,4	7,5	7,5
Italia	8,2	7,1	7,1
UE-15/ UE-25	18,8	18,4	18,2

Sursa: Baza de date EUROSTAT, 2006.

România va trebui să îmbunătățească stimulentele economice și instituționale, care sunt esențiale pentru dezvoltarea spiritului antreprenorial (calitatea reglementărilor, respectarea legii, prezența barierelor tarifare și netarifare), să acorde o importanță crescută creșterii competențelor factorului uman, care să-i permită crearea, utilizarea și difuzarea cunoștințelor și să asigure existența unui sistem inovativ eficient format din firme, centre de cercetare, universități care să permită creșterea stocului global de cunoștințe, asimilarea, adaptarea, crearea noilor tehnologii.

Recomandările pentru adaptarea rapidă a României la cerințele Strategiei Lisabona privesc:

1. Stimularea activității de formare permanentă a forței de muncă (educația continuă, profesionalizată) → lucrători calificați → creșterea atractivității regiunii pentru celelalte firme → atragerea altor lucrători calificați etc.;

2. Atragerea activităților de conceptualizare (cercetare-dezvoltare, design, proiectare, implementare, design etc.) ale firmelor occidentale puternice și nu neapărat pe cele de comercializare (distribuție, marketing etc.). Trebuie stimulată delocalizarea spre România a activităților de conceptualizare deoarece acestea incumbă inovare, creativitate, salarii ridicate, externalități tehnologice pozitive, pe când preponderența celor de comercializare atrage forța de muncă de calificare redusă, salarii mici → imposibilitatea de a ieși din capcana sărăciei.
3. Promovarea unui puternic curent de antrenare a creierelor, prin: crearea unor medii propice inovării, spirit antreprenorial, îmbunătățirea stimulentei economice.
4. Adoptarea unor măsuri prin care să relaxeze constrângerile determinate de numărul restrâns al domeniilor de specializare induse de *aderarea controlată* la Uniunea Europeană.
5. Forțarea importurilor de tehnologie înaltă → intensificarea activităților de inovare → creșterea profiturilor (rentelor de monopol) → creșterea valorii adăugate a exporturilor etc. România trebuie să imite în domeniile în care nu poate inova și să inoveze în domeniile în care există capacități (avem multe invenții, puține inovații, forță de muncă calificată în programare software).
6. Acordarea de facilități fiscale firmelor care investesc în cercetare-dezvoltare.
7. Crearea de parteneriate universități – institute de cercetare-dezvoltare – incubatoare de afaceri.

Concluzii și proiecții

Orice tranziție se dovedește o cale de combinare a resurselor pentru creștere și dezvoltare economică. În plus, este necesară instituționalizarea unor standarde prin care să fie posibilă intrarea și menținerea societății noastre în modernitate. Intrarea României în jocurile globale presupune finalizarea grabnică a proceselor interne de tranziție și încheierea procesului de convergență cu proiectul european

de economie și societate. Postaderarea și integrarea României în Uniunea Europeană nu-și justifică legitimitatea și nu-și asigură aderența socială dacă nu are drept finalitate funcționalizarea trinomului creștere – dezvoltare – modernizare.

Economia românească nu este pregătită să facă față presiunii forțelor competitive din Uniunea Europeană. Cu puțin timp înaintea datei de aderare la Uniunea Europeană, regăsim o economie românească slab structurată, cu un grad redus de competitivitate și neglijență în ceea ce privește procesele de inovare, cercetare-dezvoltare și investiție în capitalul uman. Cu veșnica problemă a rezolvării șocurilor temporare, conjuncturale, România resimte lipsa unei viziuni de dezvoltare. De modernizare. Reactivi doar la Rapoartele de Monitorizare făcute de organisme internaționale, vom continua să favorizăm importul de soluții care dau atingere formei, iar nu fondului. Ne putem mândri că suntem consecvenți în continuare cu stăruința în confortul condiționat prin metoda guvernării de la distanță.

Persistența inflației ridicate, deficite bugetare și de cont curent potențial nesustenabile, convergența structurală redusă, capacitatea extrem de mică privind absorbția fondurilor comunitare, slaba capitalizare a întreprinderilor mici și mijlocii și atenția insuficientă acordată motoarelor creșterii economice la modă în lumea de azi (cercetare-dezvoltare, inovare, capital uman) sunt îngrijorări ce pun în discuție atingerea de către România beneficiilor aderării de către România la UE în următorii 20 de ani.

Considerăm că este necesară fundamentarea unui mecanism de sincronitate cu modelul european. Constructivismul social, inovarea socială, trecerea de la creșterea economică – bazată pe capital fizic – la creșterea economică endogenă – bazată pe capital uman, cunoaștere, cercetare-dezvoltare, inovare reprezintă pilonii unei schițe valide a ieșirii din periferie.

Ceea ce s-ar putea face? Întâi de toate este necesară o schimbare radicală de viziune la nivelul elitelor, în sensul abordării problemelor integrării ca fiind un *proiect de ultimă instanță al reinsertiei României în modernitate*.

Amploarea orizontului de schimbare ca și atitudinea țințelor nu pot fi efectivizate decât prin recurgerea la angajarea resurselor conjuncturale favorabile pentru potențarea capacității de catching-up.

România are șansă în ieșirea din periferie și intrarea în proiectul celei de-a doua modernizări reprezentată de integrarea în UE doar dacă aplică *strategia arderii etapelor*.

Singura soluție disponibilă, ce răspunde condiției de viteză a convergenței, o constituie *valorificarea integrală a finanțării aferente procesului de integrare*.

Capacitatea de absorbție a fondurilor UE devine nu doar un test al calității progresive de insider, ci factorul-cheie al declucului necesar pentru spargerea blocajului istoric în condiția de periferie.

Irosirea acestei forțe de evadare din cercul vicios al subdezvoltării echivalează cu pierderea definitivă a dreptului natural la identitate în concertul lumii civilizate.

Ratarea integrării ca proiect de modernizare a României epuizează alternativele recuperării decalajelor istorice în manieră nonconflictuală.

Ne-am afla, pentru prima dată în existența poporului român, în situația de a exprima idealul dezvoltării în termeni de acțiune, având la dispoziție argumente raționale și mijloace consistente, pe de o parte, și contextul istoric eminent neostil și totodată concordant cu interesul definit național, pe de altă parte.

Există și o soluție ce vizează strictamente *efortul propriu* în proiectul de modernizare, mai ales în componenta lui inovativă. Este vorba de a recentra educația, cu deosebire prin școală, pe

valorile constitutive ale civilizației performante: *legalitatea, democrația și antreprenoriatul*.

Efectele imediate din transformarea universităților în *centre de iradiere a inovației*, întărind activitatea lor de cercetare științifică și reforma școlii pentru un învățământ creativ și care să dezvolte înclinația pentru creativitate ar da, evident, rezultate după 12-16 ani, adică ar coincide cu momentul maturizării convergenței finanțate de UE.

Întâlnirea aliniamentelor creativității – *cea educată în ciclul școlar și cea efectivizată în universități* – s-ar produce, deci, în punctul de maximă testare a valorii proiectului de modernizare reprezentat de integrarea în UE, când ne vom fi apropiat de standardele modelului și ne vom putea susține contribuția proprie la performanțele modelului european de dezvoltare.

Avantajul efortului de reducere a dispersiei randamentale se consolidează prin creativitate, ca efort propriu concordant tendințelor din model, pe *cale naturală*, reprezentată inclusiv de internalizarea valorilor modelului, intrând astfel, pentru prima dată în evoluția noastră, în *cercul virtuos de autodeterminare a modernității*.

Încă o dată devine vitală proiecția largă a intereselor noastre, definirea lor într-un orizont de timp dincolo de sensibilitățile sau nevrozele unei generații, atenuând ingredientele emoționale ale modului nostru de acțiune, poziția reactivă la ritmurile naturii, oralizarea excesivă a gândirii, slaba preocupare pentru înțelegerea alternativei și abandonarea rațiunii lideranței.

Ca economiști trebuie cumva să fim de acord cu faptul că soluțiile viitorului nostru în modernitate sunt înainte de toate noneconomice. Economia și economistul au soluții doar dacă este vremea bună. Cel mai mare risc pentru economiști este să continue să se ocupe doar de economia de vreme bună!

Anexă

Economia românească în fața integrării în UE

Matricea SWOT (puncte tari, puncte slabe, oportunități și amenințări)

Puncte tari	Puncte slabe
<ul style="list-style-type: none"> • Un ritm ridicat de creștere economică (5%, în medie) comparativ cu țările dezvoltate în UE • Nivelul datoriei externe și cel al datoriei publice este mic • Creșterea ratelor de ocupare a forței de muncă • Continuarea procesului de dezinflație (până la 6%) • Aplicarea din ce în ce mai corectă a legislației antitrust și creșterea capacității administrative a Consiliului Concurenței • Funcționalizarea sistemului ajutoarelor de stat notificate • Interzicerea acordării ajutoarelor de stat neconforme cu principiile europene • Creșterea rezervelor valutare internaționale ale BNR la 6,9 luni de acoperire a importurilor • Rata redusă a șomajului (5,5%) comparativ cu media UE-25 (8%) • Creșterea investițiilor publice în infrastructură, lucrări publice, construcții, telecomunicații prin intrările de fonduri comunitare • Mărirea competitivității fermelor agricole de dimensiuni medii și mari care vor beneficia de prețuri garantate, facilități la intrarea pe piața unică etc. • Exporturile către UE vor crește ca urmare a aderării 	<ul style="list-style-type: none"> • Creșterea cererii de consum, combinată cu aprecierea cursului de schimb, va conduce la o dezechilibrare a contului curent (10% în 2006 și 12% în 2007) • Creșterea cheltuielilor publice va conduce la creșterea deficitului bugetar și apariția efectului de crowding out • Lipsa de fonduri la bugetul public poate conduce la restrictivitate și la risc politic • Predictibilitate redusă în domeniul fiscal • Mix-ul inconsecvent dintre politica monetară și politica fiscală • Sustenabilitatea fiscală reprezintă un risc ridicat pe termen mediu și lung (chiar dacă nu se poate spune același lucru și pe termen scurt) • Creșterea deficitului de cont curent. Ritmul de creștere a importurilor va fi aproape dublu față de ritmul de creștere a exporturilor) • Creșterea numărului de falimente în cazul firmelor ce nu adoptă măsuri de restructurare înainte de aderare • Creșterea ratei șomajului • Nefuncționalizarea legii falimentului • Slaba flexibilitate a pieței muncii • Capacitate redusă de absorbție a fondurilor structurale acordate de Uniunea Europeană • Gradul redus de deschidere a piețelor în domeniul utilităților publice • Creșterea prețurilor produselor agricole imediat după aderare • Gradul ridicat de sărăcie (18%)

Oportunități	Amenințări
<ul style="list-style-type: none"> • Accelerarea creșterii PIB în 2006 pe baza creșterii investițiilor ca urmare a scăderii ratei dobânzii, creșterii investițiilor străine directe, efectului multiplicator al creșterii cheltuielilor publice, efectul de antrenare al creșterii cheltuielilor publice pentru cofinanțarea proiectelor Uniunii Europene • Continuarea procesului de dezinflație prin politica monetară restrictivă promovată de BNR • Un grad mai mare de deschidere a piețelor și liberalizarea prețurilor în domeniul utilităților publice • Asistența de preaderare și integrare din partea UE pentru România • Crearea de noi locuri de muncă prin relocalizări ale firmelor din UE în România • Creșterea producției de bunuri alimentare a României • Scăderea contribuției la asigurările sociale va conduce la reducerea pieței negre a muncii și a evaziunii fiscale 	<ul style="list-style-type: none"> • Pierderea credibilității BNR prin depășirea țintei de inflație propusă pentru 2006 • Eliminarea ancorei privind menținerea stabilității macroeconomice prin neîncheierea acordului cu FMI • Ritmul de creștere al serviciului datoriei publice mai ridicat decât ritmul de creștere a PIB • Ritmul scăzut de reducere a deficitelor cvasifiscale • Creșterea (din nou) a arieratelor • Modul în care BNR realizează compromisul între creșterea ratei dobânzii pentru scăderea ratei inflației către nivelul țintă și intrările de capitaluri speculative, ca urmare a atractivității ratei dobânzii • Divergență între criteriile „Maastricht” (reducerea inflației și limitarea deficitelor bugetare) și punerea în practică a <i>acquisului comunitar</i> și cofinanțării proiectelor de infrastructură, precum și nevoile mai mari de investiții în modernizarea infrastructurii și a serviciilor publice • Aprecieri ale ratelor de schimb reale (efectul Balassa-Samuelson), care duc la creșterea inflației, – conflict cu cerințele de stabilizare a ratei de schimb și de scădere a inflației, obligatorii pentru adoptarea monedei euro. • Corelația proastă între ritmul mai ridicat de apreciere a cursului de schimb și ritmul de creștere a productivității medii. • Creșterea consumului privat în 2006 ca principal motor al creșterii economice, corelată cu aprecierea leului față de principalele valute, va conduce la o deteriorare puternică a situației contului curent (10% în 2006) • Deteriorarea poziției externe a economiei românești (creșterea rapidă a deficitului de cont curent până la nivelul de 8,5 miliarde

	<p>de euro în 2006 – aproximativ 10% din PIB). Cauze: creșterea importurilor de energie, bunuri de capital și transport etc. asociată cu scăderea exporturilor, datorată aprecierii leului, sfârșitul aplicării Acordului Multifibre, ce presupunea prezența privilegiată a firmelor românești pe piața europeană a textilelor etc.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Riscul privind sustenabilitatea deficitului de cont curent ca urmare a scăderii investițiilor străine directe • Slaba implementare a mecanismelor de participare la Fondurile Structurale ale Uniunii Europene (absorbția a numai 10-15% din fondurile europene destinate României) • Creșterea posibilă a TVA de la 19% la 22%, ce va conduce la o accentuare a presiunilor inflaționiste • Criza sistemului social • Pierderea de forță de muncă calificată prin migrația în țările mai bogate din UE • Firmele naționale sunt vulnerabile față de „prădarea” de către firmele transnaționale din UE • România are cel mai scăzut rating atins de o țară în anul premergător integrării în UE (datorită mix-ului incoerent de politici economice) • România nu a implementat mecanismul software pentru monitorizarea încasărilor la bugetul de stat • Nu au fost create mecanismele și instituțiile pentru a crește capacitatea de absorbție a fondurilor comunitare • Nu este funcțional mecanismul de alocare a subvențiilor din partea UE pentru agricultură
--	---

Bibliografie

- Ciupagea, C., Atanasiu, I., Câmpeanu, V., Țurlea, G. (2006). *Analiza și evaluarea evoluțiilor în plan economic, social, legislativ și instituțional în cazul noilor state membre ale Uniunii Europene*, Studii de Impact III, nr. 9, Institutul European din România, www.ier.ro
- Codîrlașu, A., Chideșciuc, Al. (2003). *Estimarea efectului Balassa-Samuelson în România (în perioada 1995-2003)*, studiu disponibil pe www.bnro.ro sau www.moneda.ro
- Dinu, M. (2004). *Globalizarea și aproximările ei*, Editura Economică, București
- Dinu, M. (2002). *Economia României. Întreprinderile mici și mijlocii. Cu ce ne integrăm ?*, Editura Economică, București
- Dinu, M. (coord.), Mereuță, C., Ciupagea, C., Țurlea, G., Oncescu, C., Ardelea, D. (2001). *Economia României. Sistemul de companii. Diagnostic structural*, Editura Economică, București
- Dinu, M., Socol, C., (2005). *O lecție de strategie economică. Recursul cotei unice de impozitare*, www.hotnews.ro, secțiunea Analize
- Dinu, M., Socol, C., Marinaș, M. (2005a). *Modelul european de integrare*, Editura Economică, București
- Dinu, M., Socol, C., Marinaș, M. (2005b). *Mecanisme de convergență și coeziune*, Editura Economică, București
- Dinu, M., Socol, C., Niculescu, A. (2006). *Fundamentarea și coordonarea politicilor economice în Uniunea Europeană*, Editura Economică, București
- Dinu, M., Socol, C., Niculescu, A. (2005). *Economia României. O viziune asupra tranziției postcomuniste*, Editura Economică, București
- Grosu, T., Socol, C. (2003). *Economia României. Bătălia pentru tendință. Integrarea în Uniunea Europeană*, Editura Economică
- Hall, P.A., Soskice, D. (2001). *Varieties of Capitalism: The Institutional Foundations of Comparative Advantage*, Oxford University Press, Oxford
- Hen, Ch., Jacques L. (2003). *Uniunea Europeană*, Editura CNI Coresi, București
- Isărescu, M. (2004). *Drumul spre euro*, articol disponibil pe site-ul Băncii Naționale a României, www.bnro.ro
- Kornai, J. (2000). *Reform of the Welfare Sector in the Post-Communist Countries. A Normative Approach*, in „Transforming Post-Communist Political Economies”, la adresa <http://www.reg.ed>

- Pelkmans, J. (2003). *Integrarea europeană. Metode și analiză economică*, lucrarea sub egida Institutului European din România, București
- *** *Monitoring report on the state of preparedness for EU membership of Bulgaria and Romania*, COM 206, Bruxelles, 2006
- *** *Commission spring economic forecasts 2006 – 2007: growth rebounds*, IP 06/688, Bruxelles, 2006
- *** *Economic Forecasts Spring 2006*, European Commission, Bruxelles, 2006
- *** *Catching-up, growth and convergence of the new member states*, Comisia Europeană, martie 2005
- *** *Public finances in EMU 2005*, European Commission Report, martie 2005
- *** *Raportul Comprehensiv de Monitorizare al Comisiei Europene privind România 2005*, disponibil pe www.mie.ro, București, 2005
- *** *Raportul Comisiei Europene privind România 1999-2004*, disponibil pe www.mie.ro, București, 2005
- *** *Rapoarte anuale 1990-2006*, Banca Națională a României, disponibile pe www.bnro.ro, București, 2006
- *** *Raport asupra inflației februarie 2006*, Banca Națională a României, disponibil pe www.bnro.ro, București, 2006
- *** *Nota de informare publică nr. 06/49 privind art IV – consultări FMI cu România*, disponibilă pe www.imf.org sau www.fmi.ro, 2006
- *** *Informații economice*
www.europa.eu.int
www.hotnews.ro
www.zf.ro
www.mediafax.ro
- *** *Statistică*
<http://epp.eurostat.cec.eu.int>, baza de date a Uniunii Europene, 2006
www.insse.ro, Institutul Național de Statistică și Studii Economice, București, 2006